

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond

Kristian Kutsar

HINNANG EELINKUBATSIOONI TEGEVUSTELE TÛ STARTER PROGRAMMI
NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: ettevõtluse nooremlektor Kaire Vahejõe

Tartu 2023

HINNANG EELINKUBATSIOONI TEGEVUSTELE TÛ STARTER PROGRAMMI NÄITEL

2

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Eelinkubaatori kontseptsioon ja selle roll ülikoolis.....	5
1.1 Inkubatsiooni protsessi mõiste ja omadused	5
1.2 Eelinkubaatori kirjeldus ja eesmärgid.....	7
1.3 Eelinkubaatori roll ülikoolis	10
1.4 Starter programm	12
2. Uurimistöö eesmärk ja metoodika kirjeldus	13
2.2 Starteri osalejate ning mentorite tagasiside programmi tegevustele.....	17
2.3 Starteri osalejate ja mentorite tagasiside programmi spetsfiilistele protsessidele	21
2.3 Üldine tagasiside ja soovitusel Starter programmile.....	31
Kokkuvõte.....	35
Viidatud allikad.....	38
Lisad.....	41
Summary.....	62

Sissejuhatus

Eesti riigis on iduettevõtlus väga tähtsal kohal ning viimase kümne aastaga on tehtud olulisi samme, et luua ettevõtlust soodustav keskkond. Seda toetavad mitmed ärifestivalid nagu Startup Day ja Latitude 59, kuid selle kõrval mängivad olulist rolli äriinkubaatorid.

Ettevõtlusinkubatsioon on protsess, mis on viimastel aastatel muutunud väga oluliseks osaks uute ettevõtete loomisel. See aitab uutel ettevõtetel algusfaasis paremini hakkama saada, pakkudes selleks vajalikke teenuseid. Antud uurimus keskendub inkubatsiooni tausta uurimisele, fokuseerides täpsemalt eelinkubatsiooni protsessile. Eelinkubatsioon on inkubatsiooni protsessis kõige varasem osa, kus keskendutakse idee valideerimisele ning esmasele arendusele. Eelinkubatsiooni protsessi käigus ei ole kõige olulisem ettevõtete loomine, vaid ettevõtlushariduse pakkumine, et osalejad oleksid tulevikus paremate teadmiste ja oskustega oma ettevõtte loomiseks. Inkubaatorite suuremaks eesmärgiks on piirkonnas ettevõtete hulga suurendamine, mis omakorda aitaks kaasa majanduslikule arengule. Eestis on viimastel aegadel ettevõtlusharidus muutuma populaarsemaks ning sellest on hakatud rohkem huvituma. Töö tulemusena soovib autor anda oma panuse ettevõtlusinkubaatorite efektiivsemaks muutmiseks, et muuta valdkonda veelgi edukamaks. Bakalaureusetöö autorile on teema oluline, sest ta on ise läbinud Starter programmi ning on hiljem ka töötnud Starter programmi organiseerivas Tartu Ülikooli majandusteaduskonna allüksuses, Startup Labis.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on saada TÛ Starter programmi läbinute ja mentorite arvamus programmist ning seostada see teooriaga, et aidata TÛ programmi efektiivsemaks muuta.

Eesmärgi saavutamiseks on seatud järgmised uurimisülesanded:

- Anda ülevaade eelinkubaatoritest ning nende vajalikkusest ettevõtluse ökosüsteemis.
- Tuua välja eelinkubaatori roll inkubatsiooniprotsessis.
- Tuua välja eelinkubaatori roll ülikoolis.
- Viia läbi Starter programmis osalenute seas küsimustik ja mentoreid intervjuerida, analüüsida tulemusi ja võrrelda neid omavahel ning teha järeldused.

Starter programm sisaldab endas temaatilisi seminare, tippspetsialistidest mentoritega kohtumisi ja juhendajat (*Äriideede arendamise programm STARTER – Ettevõtlus- ja*

karjääriõppe programm Edu ja Tegu, s.a.). Programmis keskendutakse äriidee arendamisele – seda läbi erinevate töötubade, kus käsitletakse idee arenduses olulisi aspekte. Uurimistöö käigus soovib autor hinnata Starter programmis pakutavaid teenuseid, saades programmis osalenute ning programmi mentorite poolset tagasisidet.

Uurimistöö ülesannete täitmiseks on töö jagatud kaheks osaks: teoreetiliseks ning empiiriliseks. Teoreetilises osas antakse ülevaade teema teoreetilisest taustast, inkubatsiooni protsessist, eelinkubaatoritest ning täpsemalt Starter programmist. Teoreetilise osa koostamiseks kasutati artikleid, uurimistöid ja veebilehekülgi. Empiirilises osas koostati uuring, kus küsitleti programmis osalenuid ning paluti neil anda hinnang programmi tegevustele. Lisaks kaasati empiirilises osas programmi mentoreid, kes andsid ülevaate Starteri erinevate protsesside olulisusest eelinkubatsioonis. Veebiküsitluse ja intervjuude tulemusi võrreldi omavahel ning tehti järeldused.

Peamised märksõnad: ettevõtlus, inkubatsioon, äriinkubaatorid, eelinkubaator, ettevõtlusharidus, Starter programm.

1. Eelinkubaatori kontseptsioon ja selle roll ülikoolis

1.1 Inkubatsiooni protsessi mõiste ja omadused

Ettevõtlusinkubatsioon on unikaalne institutsionaalne protsess, mille eesmärgiks on ühiskonnas ettevõtliku mõtlemisviisi suurendamine. Inkubaatorite eesmärk on tuvastada kõrgema potentsiaaliga ettevõtted ning toetada nende ettevõtete ellujäämist kui ka kasvu. Põhiliselt on ettevõtlusinkubaatorite eesmärkideks piirkonnas uute töökohtade ja ettevõtete loomine, ettevõtliku keskkonna loomine, kohaliku tööstuse ja majanduse mitmekesistumine ning kasv, tööpuuduse vähendamine ja tõsta tehnoloogilist arengut. (Ayatse *et al.*, 2017)

Ettevõtlusinkubatsiooni suuremate eesmärkideni jõutakse läbi inkubaatorite. Inkubaatorid seovad omavahel ökosüsteemis talendi, tehnoloogia, kapitali ja oskused (Ayatse *et al.*, 2017). Ettevõtlusinkubatsiooni ja ettevõtlusinkubaatori vahe seisneb selles, et inkubaatorid sisaldavad endas võrgustikku, mis toetab inkubatsiooni protsessi, mille eesmärk on inkubaatori lõppedes saavutada tase, kus ettevõtte saab iseseisvalt hakkama. Ettevõtlusinkubatsioon pakub varajases faasis olevatele ettevõtete tuge, aidates neil ületada raskusi, pakkudes vajalikke osasid ettevõtluses nagu võrgustik, ärilised teadmised ja oskused ning finantsilised ressursid. (Voisey *et al.*, 2013)

Bergek (2008) on välja toonud neli põhilist valdkonda, mida on varasemalt inkubaatorite juures kõige rohkem uuritud:

1. jagatud kontoriruum, mis on kasutatav inkubatsioonis osalejatele;
2. ühiselt kasutatavad tugiteenused, mis aitavad vähendada kulusid;
3. professionaalne ärinõustamine;
4. võrgustiku pakkumine.

Eelnimetatud valdkondade osatähtsus on aja jooksul muutunud, varasemalt märgiti olulisemaks just kontoriruumide pakkumist, kuid viimasel ajal on muutunud tähtsamaks ärinõustamine. (Bergek & Norrman, 2008)

Üldiselt on inkubaatorid jagatud kaheks: tulu teenivateks ning mitte tulu teenivateks. Mitte tulu teenivad inkubaatorid moodustavad kuni 90% olemasolevatest inkubaatoritest ning need on enamasti rahastatud avaliku sektori või haridusasutuste poolt. Viimasel ajal on tehtud ka soovitusi, et peaks eristama kolmandat inkubaatori liiki eraldi - need, mis on seotud ülikooliga. Ülikooliga seotud inkubaatorite eesmärk on ideede muutmise elujõulisteks ettevõteteks, kasutades ära ülikoolide ja ettevõtete vahelist välja kujunenud koostööd ning võrgustikku. (Voisey *et al.*, 2013)

Inkubatsiooni protsessi jagatakse kolmeks (Voisey *et al.*, 2013):

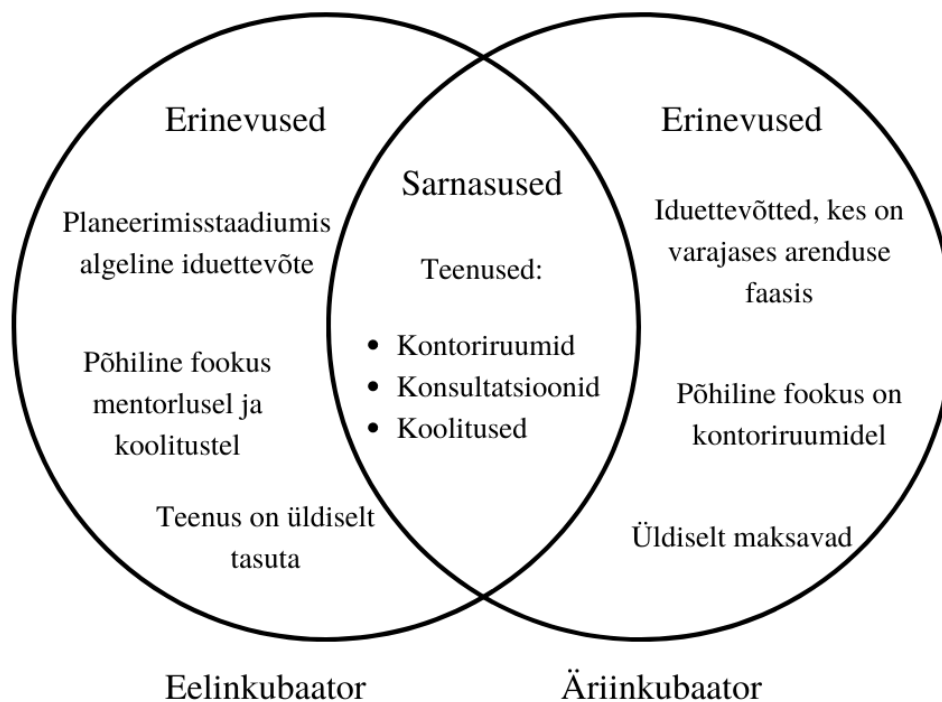
- Eelinkubatsiooni etapp - moodustatakse ideed ja tiimid, tegeletakse idee arendamisega;
- Inkubatsiooni etapp - moodustatakse äriplaan;
- Inkubaatori järgne etapp - ettevõtted lähevad turule ning hakkavad kasvama.

Eelnimetatu põhjal saab öelda, et ettevõtlusinkubaatori peamine roll on alustavate ettevõtete varajases faasis toetamine. Selle hulka kuuluvad varajases faasis ärinõustamine, võrgustiku pakkumine ja teised eelnimetatud valdkonnad. Ettevõtete erinevate vajaduste tõttu on jagatud inkubaatorid kolmeks. Käesolevas uurimistöös keskendutakse just eelinkubaatorile, sest uuritakse Starter programmi, mis pakub eelinkubatsiooniteenust ülikooli tudengitele. Uuritakse, kuidas vastavad Starter programmi poolt pakutavad teenused tudengite vajadustele ning mentorite arvamusele, kindlate protsesside ja tegevuste olulisusest eelinkubatsiooni protsessis.

1.2 Eelinkubaatori kirjeldus ja eesmärgid

20. sajandi keskpaigast on inkubaatorite kontseptsioon olnud pidevas arengus. Tavaliste äriinkubaatorite suhteliselt madal teostusvõime ja uute innovaatiliste tehnoloogiliste uuenduste madal pealekasv on tekitanud vajaduse inkubatsiooni algusetappide põhjalikumaks uurimiseks. Selle tulemusena loodi eelinkubatsiooni tegevused, mis peaks valmistama ettevõtjad paremini ette inkubatsiooni järgmisteks etappideks. (Zeps *et al.*, 2009)

Eelinkubatsioon viitab faasile inkubatsiooni süsteemis, kus valideeritakse toodete ideed, planeeritakse ja luuakse ettevõtteid ning võimalus arendada oma ideed, analüüsides tehnilisi ja majanduslikku elujõulisust ning ettevõtja profiili. Selle tõttu on varasemad eelinkubaatorid aidanud osalejaid, kellel on innovaatiline tootedisain, millel on turul kõrge potentsiaal. Neid aidatakse ettevõtte registreerimisega, äriplaani koostamisega ja tootearendusega. (Frizzo *et al.*, 2019)

Joonis 1. Eelinkubaatori ja äriinkubaatori võrdlus

Allikas: (Kepenek & Eser, 2018)

Eelinkubatsiooni on kõige parem rakendada tuues sisse ettevõtlikku mõtteviisi haridusse, ümber kujundades ettevõtlusharidust ning tugikeskuste loomist, et vajadusel saaksid inimesed ettevõtluse osas nõu. Eelinkubatsioon peab toetama loominguviisi ja innovatsiooni. Sellise keskkonna tagamine soodustab uute toodete, teenuste ja lahenduste väljatöötamist. Eelinkubaator saab pakkuda võimalusi, kus osalejad saavad testida oma tooteid turul, saades sellest väärtuslikke ärikogemusi. Sellise kogemuse omandamine eelinkubaatoris, koos pidevate töötubade ja mentorlusega, arvatavasti suurendab tulevikus ettevõtte jätkusuutlikkust. (Zeps *et al.*, 2009)

Ettevõtlusharidusel on tänapäeval järjest suurem tähtsus järgmise põlvkonna ettevõtjaid ette valmistades, kasvatades nende ettevõtlushimu, oskusi ning väärtusi. Ettevõtlusharidust saab laias laastus jagada kolme etappi (Zeps *et al.*, 2009):

- Ettevõtlusest aru saamine - üldine ettevõtlusõpe, jõuab enamike õpilasteni;
- Ettevõtlikuks õppimine - õpitakse äri plaanimist;
- Ettevõtjaks õppimine - õppimine läbi tegemise: oma ettevõtte loomine ettevõtlusinkubaatoris.

Eelinkubatsiooni kontseptsioon on osalejatele õppimist ja äriplaani välja töötamist soodustav keskkond, kus osalejad saavad täiendada oma oskusi paralleelselt äriideega ning saavad selleks vajalikku tuge. Eelinkubatsioon likvideerib sellise ohu, et minnakse turule täiesti valideerimata tootega. Protsessi selle osa käigus keskendutakse põhjalikult toote vastavusele turu vajadustele. Eelinkubatsiooni käigus ärimudelit arendatakse, analüüsides ka idee füüsilist ja finantsilisi elluviimisvõimalusi, saades patendi ja kaubamärgi nõustamist ning praktiseerides turundus ja strateegiliste plaanide loomist (Paraol De Matos *et al.*, 2020). Füüsilise ruumi olemasolu on eelinkubatsiooni käigus väga oluline lüli. See aitab osalejatel lisaks individuaalsele tööle ka luua väärtuslikku sotsiaalset võrgustikku teiste programmis osalejatega. (Zeps *et al.*, 2009)

Oluline on ka eelinkubaatori osalejate valimisprotsess. Kõige kriitilisem osa valimisprotsessi juures on idee kommertsialiseerimispotentsiaal. Valik tehakse oma erialaspetsialiste poolt. (Zeps *et al.*, 2009)

Noorte ettevõtjate pool on ka väga hinnatud avaliku esinemise oskus. Eelinkubaatorid tihti pakuvad esimest kogemust, kus alustav ettevõtja saab realselt oma ideed minna esitlema teiste inimeste ees, mis teeb oluliselt kergemaks seda tulevikus uuesti teha.

Ettevõtlusprogrammis osalejad on varasemalt hinnanud oma idee esitlust, kui väärtuslikku kogemust avaliku esinemise osas, kui ka oma idee presenteerimise ettevalmistusi, sellise kogemuse läbinutel oli kõrgem vastupidavus, eneseväärikus ja konkurentsivõime tulevikuks (Tam *et al.*, 2021).

Fernández Fernández *et al.*, (2015) on määranud ära inkubaatorite pikema perspektiivi eesmärgid, mis on: tulu tootvate ettevõtete loomine, ettevõtlikkuse teadlikkuse tõstmine, uute töökohtade loomine, sissetuleku loomine, teadustöö kommertsialiseerimine, poliitikale mõju ning ekspordist tulu saamine. Paraol De Matos *et al.*, (2020) uuringust on toonud eelinkubatsiooni olulisemaks tulemuseks oma äriidee valideerimine, mis on oluline ükskõik millise projekti arenduse jaoks.

Ettevõtlusinkubaatori tegevuste hindamine on oluline osa ettevõtlusinkubaatori efektiivsuse hindamisel. Varasemates uuringutes on uuritud kindlate moodulite olulisust eelinkubatsiooni programmides. Moodulite olulisust hindasid programmis osalenud ning mentorid, kelle küsimustiku tulemusi võrreldi üksteise vahel. Hinnati järgmisi mooduleid: ettevõtte struktuur, turuanalüüs, stsenaariumi ehitamine, turundusplaan, tegevuste plaan ja finantsiline plaan. Uuringust selgus, et kõige olulisemaks peeti turuanalüüsi ning finantsilise plaani koostamist. Lisaks uuriti, kui olulist rolli mängib mentorlus ning tagasiside eelinkubatsiooni protsessis. Selgus, et mentorluse protsess on programmis osalenute arvates üks kõige olulisem osa terve eelinkubaatorist ning samuti hinnati ka väga kõrgelt lõputagasisidet. (Frizzo *et al.*, 2019)

Klaasa & Thawesaengskulthai (2018) uuringus selgitati välja kõige kriitilisemad osad eelinkubatsiooni protsessi edukaks toimimiseks. Kõige olulisemateks aspektideks peeti õige tiimi loomist ning mentorlust. Tiim peaks olema kirglik ning innovaatiline ja mentorid saavad anda eelinkubatsiooni jooksul vajalikke juhtnööre, olles samal ajal ka julgustavad. Lisaks peeti oluliseks *networkingut*, idee valideerimist ning administratiivset toetust. *Networkingu* toel luuakse uusi kontakte, kelle toel saadakse pörgatada omavahel uusi ideid ja koostööd. Idee valideerimine on oluline, et toode/teenus vastaks turu vajadustele ning see oleks turundatav.

Tõnis Tänav (2012) uurimistöös uuriti Tartu Teaduspargi Inkubatsioonikeskuses pakutavate teenuste vastavust alustavale ettevõtjale. Antud uurimistööl empiirilises osas viidi läbi intervjuusid Tartu Teaduspargi inkubaatorjuhiga ning programmis osalenud

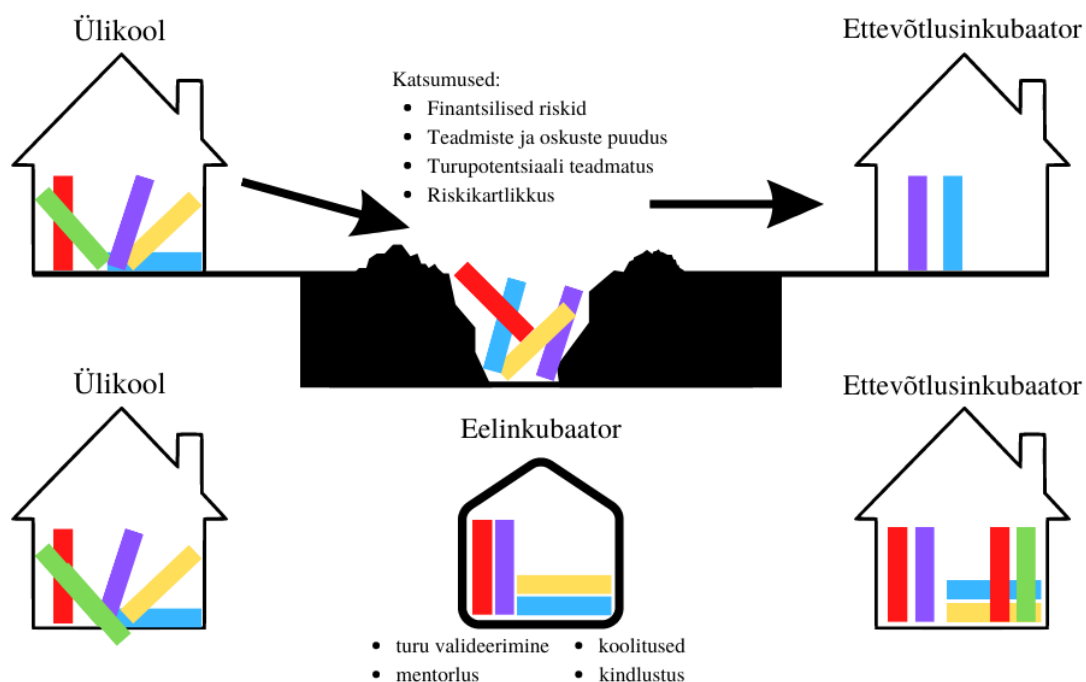
ettevõtjatega. Programmis osalenud ettevõtjatel paluti hinnata inkubaatoris pakutavate teenuste olulisust ning nende kasutamist programmi käigus. Kõige olulisemateks teenusteks osutusid äriplaani nõustamine, *networking* üritused ning erinevad ruumi- ja taristuteenused.

Frizzo *et al.* 2019 uuringust selgus, et küsimustikule vastanud hindasid programmis pakutavaid teenuseid. Analüüsi käigus selgus, et programmis osalenute ning mentorite vastustes ei olnud suuri erinevusi. Leiti, et põhilised valdkonnad, kus eelinkubaator peab arenema on: turundusplaan, müük, juhtimine, turuanalüüs ja stsenaariumi ehitamine. Lisaks avastati, et peab rohkem osalejaid julgustama tagasiside küsimisele, sest see on oluline osa eelinkubatsiooni protsessist, mida piisavalt ära ei kasutatud.

Frizzo *et al.* (2019) ja Tänav (2012) uurimistöodes on kasutatud sarnast metoodikat tulemuste leidmiseks, tehes küsitlus programmis osalenute seas programmis pakutavate teenuste kohta. Frizzo *et al.* uuringus samuti kaasati mentorite vastuseid samale küsitlusele ning seda võrreldi osalenute tulemustega. Starter programmis on ka mentoreid, kes on kursis programmis pakutavate teenustega ning aitavaid tiimidel areneda. Zeps *et al.* (2019) on samuti määranud ära lisaks programmis pakutavatele teenustele ka infrastruktuuri, mis on uuringu kohaselt oluline osa eelinkubatsiooniteenusest. Frizzo *et al.* (2019) uurimises seda ei käsitletud ning Rudawska (2020) arvates, ei ole see eelinkubatsioonis ilmtingimata vajalik. Infrastruktuur on seega eelinkubatsiooni osa, mille kohta on kaheti arvamusi.

1.3 Eelinkubaatori roll ülikoolis

Põhjus, miks eelinkubaatorid on ülikooliga seotud, on eesmärgiga arendada ülikoolides ettevõtlust ja *spin-off* ettevõtteid. Eelinkubaatorid tihti asetsevad vastvas ülikoolis ning on ka toetatud selle poolt. Ülikooliga seotud eelinkubaatorid seovad oma vahel kõrghariduse ja privaatsektori tulu tekitamiseks: need arendavad uusi tooteid ning vähendavad sellega seonduvat riski. Ülikooliga seonduvad inkubaatorid pakuvad head võimalust tulevastele ettevõtjatele ja tiimidele võimaluse eksperimenteerida, pannes nad reaalsele ametikohtadele. (Kepenek & Eser, 2018)

Joonis 2. Eelinkubaatori roll ülikoolides

Allikas: (Voisey *et al.*, 2013)

Joonisel 2 on visualiseeritud, kuidas eelinkubaatorite loomine ülikoolide juurde aitab süstemaatiliselt korraldada ettevõtlustegevuse arendamist. Tihti takistavad tudengitel ettevõtlusega tegelemist mitmesugused turutõrked, sh finantsilised riskid (ettevõtlusega võib teenida kahjumit), teadmiste ja oskuste puudus (tudengitel ei pruugi olla vajalikke oskuseid ja teadmisi ettevõtlusega alustamiseks), turupotentsiaali teadmatus (võidakse minna turule tootega, mis ei ole selleks valmis) ning riskikartlikkus (kardetakse, et ei saada turul hakkama ning ei julgeta ettevõtet moodustada). Selle tulemusena jääb ettevõtluse maksimaalne potentsiaal realiseerimata. Eelnimetatud probleemidele aga saab lahendused eelinkubaatorist, mis on välja toodud joonise 2 alumisel osal. Eelinkubaatorist suudetakse turutõrked likvideerida, mille tulemusena satub ettevõtluskubaatorisse rohkem ettevõtteid, kes on valmis seal järgmiseid samme astuma.

Kuigi eelinkubaatorid ülikoolides on väga erinevad, on välja toodud 4 ühist omadust (Voisey *et al.*, 2013).

1. Suunatud protsessid: Eelinkubaatorid pakuvad alustavale ettevõtjale vajalikke tugiteenuseid idee ja äriplaani arendamiseks, et osalejatel oleks vajalikud ressursid oma ettevõtte loomiseks ning selle turul testimiseks. Tüüpilised eelinkubaatorid pakutavad

teenused on: kontoriruumid, äriplaani koostamise abi, praktilised juhised, mentorlus, koolitused, finantsiline konsulteerimine, võrgustiku loomine ning nominaalkulu tulevasele ettevõtjale.

2. Valikupoliitika: Eelinkubatsiooni protsessid käituvad kui riski maandavatena osalejatele. Sarnaselt on osalejate valimine eelinkubaatoritele olulise tähtsusega, sest eelinkubaatori läbinute edukuse põhjal tihti määratakse, kui palju saab eelinkubaator toetusi.
3. Inkubatsiooni periood: Eelnevalt on välja toodud, et tavaliselt on eelinkubaatori kestus kuni kuus kuud (Rudawska, 2020). Eelinkubaatoris veedetud aeg on piiratud, enne kui minnakse edasi ettevõtlusinkubaatorisse.
4. Seotus: Eelinkubaatorid on enamasti seotud ülikooliga. Selle tulemusena eelinkubaatorid edendavad ja toetavad lõpetanute ettevõtlikkust, mille tagajärjel minnakse edasi järgmistesse ettevõtlusinkubaatoritesse.

Eesti ülikoolides mängivad eelinkubaatorid olulist rolli, valmistades nad ette oma ettevõtte loomisel ning praktilise ettevõtlushariduse pakkumisel. Üheks kõige suuremaks eelinkubatsiooni pakkujaks Eestis on Starter programm. Programm tegutseb aastast 2016 ning see on osa ettevõtlus- ja karjääriõppe programmist Edu ja Tegu, mille eesmärk on edendada Eestis ettevõtlus- ja karjääriõpet ning ettevõtlikku hoiakut kõigil haridustasemetel- ja liikides (*Programmist – Ettevõtlus- ja karjääriõppe programm Edu ja Tegu, s.a.*).

1.4 Starter programm

Starter programm on neli kuud kestev praktiline koolitusprogramm. Programm sisaldab endas temaatilisi seminare, tippspetsialistidest mentoritega kohtumisi ja juhendajat. Starter programmiga saab liituda nii individuaalselt, kui ka meeskonnaga. Individuaalne liituja saab leida endale sobivad tiimikaaslased ning moodustada tiimi. Programmi käigus osalejad arendavad nii oma äriideed, kui ka selle elluviimiseks vajalikke oskuseid. Äriidee arendamise alla kuulub kliendi leidmine, õige turu leidmine ning idee valideerimine. Idee elluviimiseks vajalikud oskused, mida õpetatakse programmis on meeskonnatöö, esinemisoskus ja liftikõne. Starter programmi eesmärgiks on aidata õppijal luua ja arendada oma äriideed ning vormida see elujõuliseks ärimudeliks. Programmi viiakse läbi Tallinnas, Tartus, Narvas, Pärnus ja Kohtla-Järvel. (*Äriideede arendamise programm STARTER – Ettevõtlus- ja karjääriõppe programm Edu ja Tegu, s.a.*)

Starter programmi sisenemisbarjäärideks on määratud oma idee, tahe ning õppetöö. Sellele järgneb eelinkubatsiooni põhiprogramm, kus toimub seminarides ning töötubades osalemine ning sellega paralleelselt juhendamine, mentortugi ja valdkondlik nõustamine. Seminarid ja töötoad on jagatud kaheks osaks, mida eraldab vahehindamine. Esimeses osas keskendutakse inspiratsioonile, idee arendusele, meeskonnatöölle, ärimudeli loomisele ning äriidee esitlusele. Teises pooles on fookuses tootearendus, intellektuaalomand, turundus ja müük, meetrika, äriidee esitlus ning mentorsuhted. Programm lõppeb äriideede lõppvõistlusega, millest parimad tiimid saavad edasi eelinkubatsiooni jätkuprogrammi. Järgnevateks sammudeks on ettevõttega kiirendisse või inkubaatorisse minemine. Kui ettevõtte on aga valmis kohe turule minema, siis on viimaseks sammuks finantsinstrumentide kogumine. (*Äriideede arendamise programm STARTER – Ettevõtlus- ja karjääriõppe programm Edu ja Tegu, s.a.*)

2. Uurimistöö eesmärk ja metoodika kirjeldus

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida Starter programmi vastavust osalejate ootustele, analüüsida mentorite tagasisidet programmi tegevustele ning teha põhjanevaid järeldusi ettevõtlusprogrammi edasiarenguks.

Antud bakalaureusetöös keskendutakse täpsemalt Starter programmi Tartu haru uurimisele ehk StarterTartule (edaspidi kutsutakse lühendatult kui Starter). Starter programmi Tartu haru sisaldab endas järgnevaid töötubasid ja tegevusi. Programm algab ideede häkatoni üritusega, kus moodustatakse tiimid ning genereeritakse ideid, millega ülejäänud programmi läbida. Järgnevaks töötoaks on ärimudeli arendus, milles omandatakse oskused, kuidas ärimudelit välja mõelda, väärtuspakkumist sõnastada ning enda äriidee ettevõtte tüübist aru saada. Kolmandaks töötoaks on Liftikõne ABC, milles omandatakse avaliku esinemise baasteadmised ja õpitakse head liftikõnet kokku panema. Järgneb mentorite tagasiside karusell, kus tiimid saavad kokku oma ala spetsialistidega ning saavad neilt põhjalikku tagasisidet enda äriideele. Starter programm jätkub tootearenduse töötoaga, milles omandatakse disainmõtlemise baastõed ja õpitakse seal kasutatavatest tööriistadest. Järgneb turunduse töötuba, milles õpitakse kuidas leida esimesed kliendid ja sealt oma toodet või teenust edasi arendada ning leida õige turundusstrateegia. Programmi eelviimane töötuba on tulumudelite ja rahastamise teemal, kus pannakse kokku finantsplaan ning õpitakse teadmisi rahandusest ja raamatupidamisest. Starteri töötoad lõppevad liftikõne treeningu töötoaga, kus

keskendutakse nii avaliku esinemiste oskustele, kui ka liftikõne täiendamisele, et olla valmis programmi võistlusteks. Programmi lõpetavad võistlused Kaleidoskoobi eelvoor ja Kaleidoskoobi finaali. Eelvoorus võistlevad tiimid programmi finaali pääse eest. Parimad saavad osaleda finaali võistlusel, mis toimub ühel Eesti suurimal ärifestivalil Latitude59'1 (varasemalt on toimunud Startup Dayl). Kaleidoskoobi finaalis võisteldakse juba rahaliste auhindade, ärifestivali piletite või eriauhindade eest. (*TÜ sTARTUp Lab / Projektid*, s.a.)

Bakalaureusetöö autor kasutas uurimistöös ettekavatsetud ehk eesmärgipõhist valimit. Eesmärgipõhise valimi puhul otsustab uurija, mida antud töös on vaja leida ning valib selle järgi õige sihtgrupi, kes suudavad seda informatsiooni pakkuda. Erinevalt laiapõhistele uuringutele, kus soovitakse kaasata inimesi võimalikult erinevatest valdkondadest, on eesmärgipõhisel valimil kaasatud inimesed kellel on kindlad omadused (Etikan, 2016).

Käesoleva uurimistöö puhul on valimiks Starter programmiga seotud isikud, kes on omakorda jaotatud kaheks: osalejad ning mentorid. Mentorite näol on kasutatud eksperdipõhist valimit, mis on eriti kasulik uurimistööde puhul, mille tagajärgi saab hinnata pikema aja jooksul ning praegu ei eksisteeri vajalikke väärtuslikke tõendeid (Etikan, 2016). Teise valimina kaasati uuringus Starter programmis osalejaid. Küsimustik edastati tudengitele, kes osalesid programmis vahemikus aastatel 2020-2022. Tudengid, kellele küsimustik oli suunatud, olid erinevatelt õppeastmetelt, varieerudes bakalaureuseõppe, keskerihariduse, magistriõppe ning doktoriõppe vahel. Kuna Starter programmi näol on tegemist eelinkubaatoriga, mis ei ole suunatud ühele kindlale valdkonnale, siis kaasati küsimustikus tudengeid mitmetest erialadest. Starter programmis osalevad lisaks eesti tudengitele ka välismaalt pärit tudengid, seega oli küsitlus tõlgitud ingliskeelsete vastuste saamiseks.

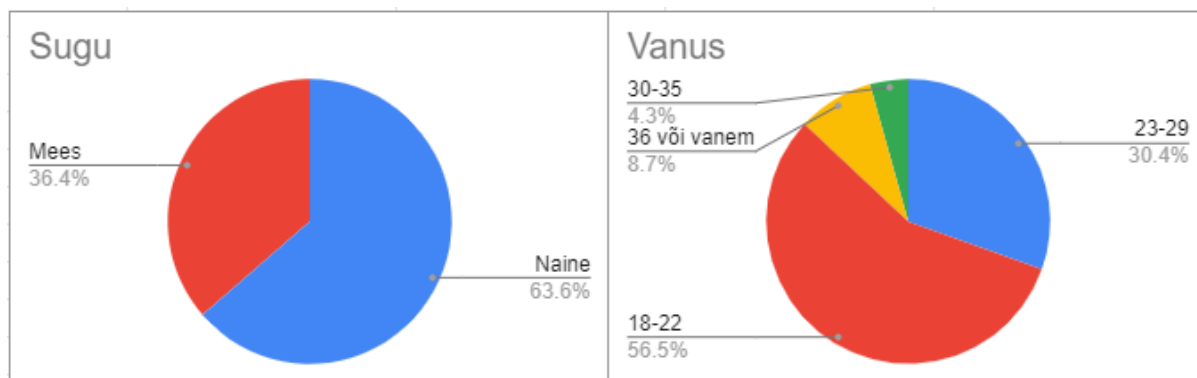
Käesolevas uurimistöös kasutas töö autor segameetodit. Segameetodid on uuringud, kus autor kasutab töö eesmärgi saavutamiseks nii kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid andmeid (Tashakkori & Creswell, 2007). Antud uurimistöös on kasutusel kvalitatiivse uuringuna eksperdiintervjuud programmi mentoritega ning kvantitatiivse uuringuna internetiküsitlus programmis osalenutega. Töö eesmärgi täitmiseks võrreldi programmi osalenute küsimustiku ning mentorite intervjuude tulemusi, tuues välja põhilised erinevused ning sarnasused mõlema tulemustes.

Uurimistöös kasutatud kvantitatiivseid andmeid koguti veebiküsitlusega.

Veebiküsimustik edastati Starter programmis osalejatele 11. aprillil 2023 ning viimane vastus saadi 20. aprillil 2023. Kokku vastas küsitlusele 23 inimest. Tegemist oli väga kitsa valimiga (vastata said ainult programmis osalenud) ning seetõttu ei saanud töö autor küsimustikule märkimisväärselt palju vastuseid.

Küsimustikus paluti programmis osajatel vastata viie punkti skaalal. Olenevalt küsimusest olid need järgnevad: (1 - ei vastanud ootustele, 2 - pigem ei vastanud ootustele, 3 - enam-vähem vastas ootustele, 4 - pigem vastas ootustele, 5 - vastas ootustele täielikult) või (1 - ei ole üldse oluline, 2 - pigem ei ole oluline, 3 - nii ja naa, 4 - pigem on oluline, 5 - väga oluline). Küsitluse vastajal paluti hinnata osade tegevuste või protsesside olulisust kõigepealt eelinkubatsiooni protsessis ning järgnevalt hinnata selle vastavust tema ootustele Starter programmis. Lisaks oli oma seisukohtade põhjendamise eesmärgil lisatud avatud küsimusi, et saada täpsemat aimdust, miks küsitlusele vastaja just nii arvas.

Küsitluses koguti eelnevalt vastajate kohta taustainfot, mis hõlmas nende sugu, vanust, rahvust, programmis osalemise aega, õppeastet ning eriala.

Joonis 3. Küsimustikule vastanute sugu ja vanus

Allikas: Autori koostatud

Küsimustikule vastanutest olid enamus naissoost, kokku oli neid 15, mis moodustas küsimustikule vastanute koguhulgast 63,6 %. Seevastu meessoost vastanuid oli kaheksa, mis moodustas küsimustikule vastanutest 36,4 %.

Kuna küsimustikku olid kaasatud lisaks eesti rahvusest üliõpilastele ka välisstudengid, siis uuriti ka kui suur osa vastanutest on Eestist pärit. Tulemuseks avastati, et 16 vastanut (69,6%) olid eestlased ning 7 (30,4%) olid välismaalased. Suur osa vastanutest oli pärit Tartu

Ülikoolist, neid oli kokku 21 (91,4 %). Ülejäänud kaks vastajat olid pärit vastavalt Eesti Maailikoolist ning Tartu Rakenduslikust Kolledžist.

Järgmiseks uuriti, millal küsimustiku vastaja osales Starter programmis. Kõige rohkem vastanuid osales Starter programmis 2022 õppeaasta esimesel semestril. Neid oli 7, mis moodustas kogu vastanutest 30,4%. Viis vastanut (20,7%) osales 2020 õppeaasta esimesel semestril, võrdselt neli vastanut (17,4%) osales Starter programmis nii 2021 õppeaasta esimesel semestril kui ka 2022 õppeaasta teisel semestril. Kaks vastanut (8,7%) kahjuks ei mäletanud täpselt perioodi, millal nad programmis osalesid ning üks vastanu (4,3 %) osales programmis 2021 õppeaasta teisel semestril.

Starter programmi läbides enamik (15) omandas bakalaureusekraadi, mis moodustas koguvastanutest 65,2%. Magistriõppes olnud vastanuid oli 7 (30,4%) ning üks vastanu omandas keskeriharidust. Suur osa vastanutest (14) õppisid majandusteaduskonnas, see moodustas 60,9 % koguvastanutest. Neli vastanut (17,4%) õppisid ingliskeelsel erialal „Innovatsiooni ja tehnoloogia juhtimine“, kolm vastanut (13%) õppisid informaatikat, üks vastanu õppis toidutehnoloogiat ning üks õppis tarkvaraarendajaks.

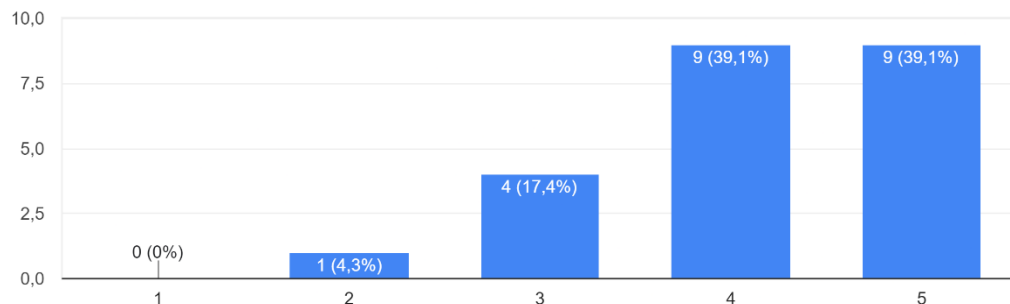
Bakalaureusetöös kasutatud kvalitatiivsed andmed koguti veebiintervjuudega 24.-25. aprillil 2023. Intervjueeriti kolme Starter programmi mentorit, kes on ühed kõige suurema kogemusega mentorid eelinkubaatoris ning kes on programmi tegevustega võimalikult hästi kursis Intervjuudes osalesid kolm Starter programmi mentorit: Ants-Oskar Mäesalu (TRITi kaasasutaja ja CTO ning Starter programmi vilistlane), Sven Parkel (Tartu Biotehnoloogia Pargi tegevjuht) ja Vaido Mikheim (*Deep Tech* projektijuht Startup Estonias). Mentorite kommentaaridele on järgnevatel tööde osas viidatud vastavalt M1 - ehk mentor 1, M2 - ehk mentor 2 ja M3 - ehk mentor 3. Töö autor sai mentorite nimekirja StarterTartu programmi koordineerijalt. Intervjuud viidi läbi Zoomi keskkonnas. Intervjuude kestused olid vastavalt 26 minutit (M1), 22 minutit (M2) ja 23 minutit (M3). Küsimused esitati intervjuude käigus vabas vormis, paludes seejuures anda mentoritel tegevuste hindamiseks numbriline väärtus ning seda pärast vabas vormis põhjendada, et tulemusi saaks võrrelda Starter programmis osalenute küsimustiku tulemustega. Intervjuud olid sarnase sisuga nagu programmis osalenute veebiküsitlus, kuid intervjuu formaat andis mentoritele võimaluse enda seisukohti täpsemalt seletada. Veebiintervjuude paremaks analüüsimiseks koostas autor transkriptsiooni, mille kogumaht kolme intervjuu peale on 13 lehekülge.

2.2 Starteri osalejate ning mentorite tagasiside programmi tegevustele

Veebiküsitlus oli jaotatud kolmeks osaks: küsitlusele vastaja taust, Starter programmi üldistele tegevustele tagasiside ning Starter programmi protsessidele tagasiside. Küsitluse esimeses osas saadud andmed on kajastatud eelnevas peatükis. Küsimustele teises ja kolmandas osas pidid osalejad vastama skaala vahemikus 1-5.

Küsitluse teine osa algas üldise küsimusega Starter programmi kohta. Küsitluse vastajal sooviti üldist hinnangut programmi kohta.

Kuidas hindate üldiselt STARTER programmi? // How would you generally rate the STARTER programme?
23 vastust

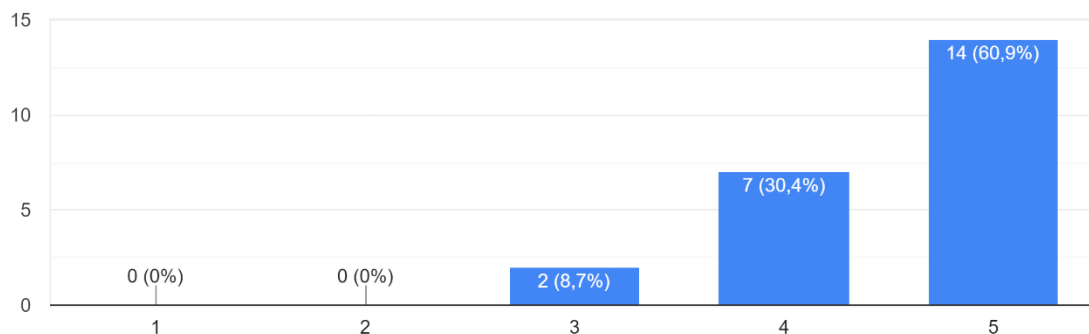
Joonis 4. Üldine hinnang Starter programmile

Allikas: Autori koostatud

Küsimuse eesmärgiks (Joonis 4) oli kaardistada üldine arvamus Starter programmis küsimustikule vastajate seas. Keskmiseks hinnanguks Starter programmile pandi 4,13 punkti. Kõige populaarsemateks vastusteks olid „pigem vastas ootustele“ ning „vastas täielikult ootustele“. See viitab asjaolule, et üldiselt Starteris osalejad on rahul programmiga ning seda kogemust hinnatakse kõrgelt. Põhilisteks põhjusteks miks hinnati Starter programmi nii kõrgelt olid programmi interaktiivsus, praktilised töötoad ning tugev enesearendus. Põhiliseks kriitikaks, mida andsid programmile osalejad, kes seda nii kõrgelt ei hinnanud oli teadmiste pinnapealseks jäämine. Programmi mentorid samuti hindavad programmi öeldes, et see annab väga hea aluse järgmisesse faasi inkubatsiooni protsessis edasiminekuks ning programmi ainulaadsust Eestis.

Kuidas sobitus STARTER programmi ajakava Teie akadeemilise ajakavaga ja koormusega? // How compatible was the STARTER programme with your academic schedule and workload?

23 vastust

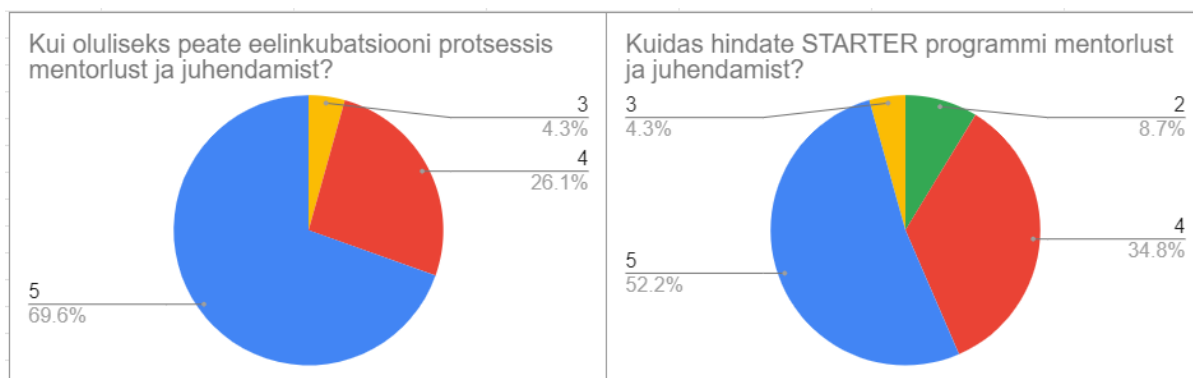

Joonis 5. Starter programmi sobivus akadeemilise ajakavaga

Allikas: Autori koostatud

Järgnevas küsimuses (Joonis 5) uuris autor programmi akadeemilise ajakavaga sobitusega. Eelneva küsimusega võrreldes on ajakavaga sobivus veelgi kõrgemalt hinnatud, keskmise hindega 4,52. See näitab, et peaaegu kõigi vastajate seas sobitus see nende ajakavaga. Positiivselt toodi esile töötubade hiliseid algusaegu. Huvitaval kombel on mõned vastajad märkinud ära, et programm ei olnud ajaliselts väga nõudlik, kuid jällegi teised vastajad on täheldanud, et programm oli tihtipeale väga aeganõudlik. Antud küsimust mentoritele ei esitatud, sest neil on seda keeruline hinnata.

Järgnevad küsimused olid esitatud vormis, kus algselt paluti vastajal hinnata tegevuse olulisust eelinkubatsiooni protsessis ning järgnevalt anda hinnang, kuidas vastas selle tegevuse teostus vastaja ootustele Starter programmis.

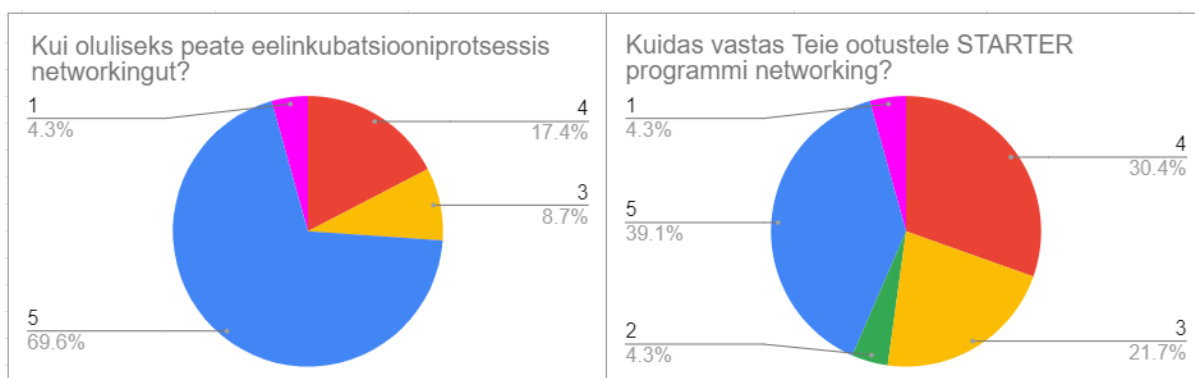

Joonis 6. Mentorluse ja juhendamise olulisus ning hinnang sellele Starter programmis

Allikas: Autori koostatud

Vaadeldes esmalt vasakpoolset graafikut jooniselt 6 on näha, et eelinkubatsiooni protsessis peetakse mentorlust ja juhendamist äärmiselt oluliseks. Kõige populaarsemaks vastuseks on 5 ehk „väga oluline“ ning ükski vastaja ei hinnanud seda skooriga allapoole kolme. Keskmiseks skooriks kujunes 4,65. Mentoritega intervjuudest samuti selgus, et nad hindavad selle olulisust väga kõrgelt, kaks mentorit hindasid seda hindegaga viis ning üks hindegaga neli (keskmine 4,66). Põhjuseks toodi mentorite suurt rolli eelinkubatsiooni protsessis. Kui on olemas inimene kelle juurde saab pidevalt küsimuste tekkimisel pöörduda, siis sellest on suur kasu tiimi arengule eelinkubaatoris.

Osalejad hindasid Starteri eelinkubaatoris mentorlust ja juhendamist samuti päris kõrgelt. Keskmiseks hindeks kujunes osalejate poolt 4,30. Üle poolte vastanutest hindas mentorlust ja juhendamist maksimaalse hindegaga 5 ning üle kolmandiku vastajatest hindas niisamuti positiivse hindegaga „pigem vastas ootustele“. Kontrastiks nii positiivsetele hinnangutele oli paar vastajat kelle ootustele mentorlus ja juhendamine Starter programmis pigem ei vastanud. Täpsemalt kirjutasid osalejad, et mentoritest oli eriti kasu, kui mentor kaasati pikemaajaliselt äriidee arendamise protsessi ning saadi vastuseid küsimustele, mis tekitasid probleeme. Üksikud osalejad ning mentorid olid samuti arvamusel, et mentorluse ja juhendamise veelgi edukamaks teostamiseks oleks mentoritega suhtlust veelgi suurendada.

Joonis 7. *Networkingu* olulisus ning hinnang sellele Starter programmis

Allikas: Autori koostatud

Networkingu ehk võrgustiku loomise olulisust eelinkubatsiooni protsessis on samuti hinnatud väga kõrgelt. Keskmiseks hindeks on kujunenud 4,47. Ligi 70% vastanutest on hinnanud seda kõige kõrgema võimaliku skooriga ning kuigi on üks vastaja, kes ei pea seda üldse oluliseks, on siiski vastajate arvates võrgustiku loomine eelinkubatsiooni protsessis

väga oluline. Samal meelel on ka mentorid, kelle arvates vajalike kontaktide leidmine varajases faasis, et aru saada millised on võimalused koostööpartnerite, klientide või tulevaste tiimiliikmete leidmiseks. Ühe mentori arvates tuleks seda veelgi soodustada. Mentorid andsid keskmiseks hindeks võrgustiku loomise olulisusele 4,33.

Enamikele Starter programmi osalejate ootustele võrgustiku loomise aspekt programmist vastas, kuid märgatavalt oli vastajaid, kes hindas olulisust kõrgemaks kui programmi *networkingu* teostamist. Keskmiselt hinnati Starteri võrgustiku loomist hindega 3,95. See on ligi 0,5 palli madalam skoor, kui olulisuse hindamisel eelinkubaatoris, mis võib näidata, et Starter programmis tuleb astuda uute kontaktide leidmist soodustavaid samme. Samal meelel on ka üks mentoritest, kes arvab et võrgustiku loomist tuleks soodustada.

Järgnevas küsimuseks uuriti Starteri infrastruktuuri kohta, mida praegusel hetkel eksisteerib ainult piiratud hulgal. Küsimusega taheti täpsemalt aru saada, kas osalejate arvates oleks ettenähtud infrastruktuuri (nt kontoriruumi) olemasolu aidanud nendel olla programmis edukas, sest selle on märkinud Bergek & Norrman oma töös oluliseks aspektiks inkubaatorites. Tulemusena avastati, et enamus vastajatest (15) arvas, et ettenähtud infrastruktuuri olemasolu oleks aidanud nende tiimitööd programmis hõlbustanud. Põhjusteks on toodud raskusi ruumide leidmisel tiimiülesannete täitmiseks, lisamotivatsiooni tekitamine ning võimalus saada sarnase mõtteviisiga inimestega kokku. Kuid arvestatav hulk (8 vastanut) oli arvamusel, et eraldi infrastruktuuri olemasolu ei oleks neile kasulik olnud. Seda on põhjendatud üldiselt sellega, et ülikool ning täpsemalt Delta hoone juba pakub rahuldavaid tööruume ning seega pole selleks vajadust.

Mentorid on samuti väga erinevate arvamustega antud küsimuse juures. Kaks mentorit on arvamusel, et infrastruktuuri olemasolu ei ole väga oluline eelinkubatsiooni tiimidele, sest suudetakse leida ka alternatiivne koht, selle mõjul pole kinnitust ning pole üldse kindel kui populaarseks infrastruktuuri kasutamine osutuks. Üks mentor on aga arvamusel, et eraldi kontoriruumi kasutamine võimalus motiveeriks tiime oma idee kallal rohkem töötama.

Antud osas uuriti Starter programmi üldiseid tegevusi. Starter programmi ennast hinnati nii mentorite kui ka osalejate poolt pigem kõrge skooriga. Osalejad kiitsid programmi interaktiivsust ja praktilisi töötubasid. Mentorid hindasid programmi ainulaadsust ning hea

baasi loomist ettevõtlusmaailmas alustamiseks. Programmi sobivus akadeemilise ajakavaga oli ka väga hea.

Mentorlust ja juhendamise olulisust eelinkubatsioonis hinnati nii mentorite kui ka osalejate poolt kõige kõrgema skooriga. Seda toetavad ka Klaasa & Thawesaengskulthai (2018) ning Frizzo *et al.* (2019) aasta uuringud, kus samuti hinnati antud aspekti olulisust eelinkubatsioonis väga kõrgelt. Veidi madalam oli hinnang osalejate poolt mentorlusele ja juhendamisele Starter programmis, mis viitab asjaolule, et sellele võiks veelgi rohkem rõhku programmi käigus asetada. Põhilisteks ettepanekuteks toodi mentorite pikemaajaline kaasamine, et tiimid saaksid küsimuste ja probleemide tekkimisel kohe kellegagi kontakti võtta.

Networkingut hindasid eelinkubatsiooni protsessis osalejad ja mentorid samuti väga sarnaselt üpriski oluliseks. Seda kinnitavad ka Tõnis Tänava (2012), Klaasa & Thawesaengskulthai (2018) ja Zeps *et al.* (2009) uuringud, mis hindavad ka antud tegevuse olulisust kõrgelt. Klaasa & Thawesaengskulthai (2018) uuring ja mentorite intervjuud peavad ühiselt oluliseks *networkingut*, sest see aitab osalejatel leida kontakte, millest võib olla eelinkubaatoris või tulevikust palju kasu. Osalejate hinnangul on *networking* Starter programmis pigem vastavalt ootustele teostatud, kuid siiski on soovitusi selle edasiarendamiseks nagu rohkemate ühisürituste loomist ja üldise suhtluse soodustamine.

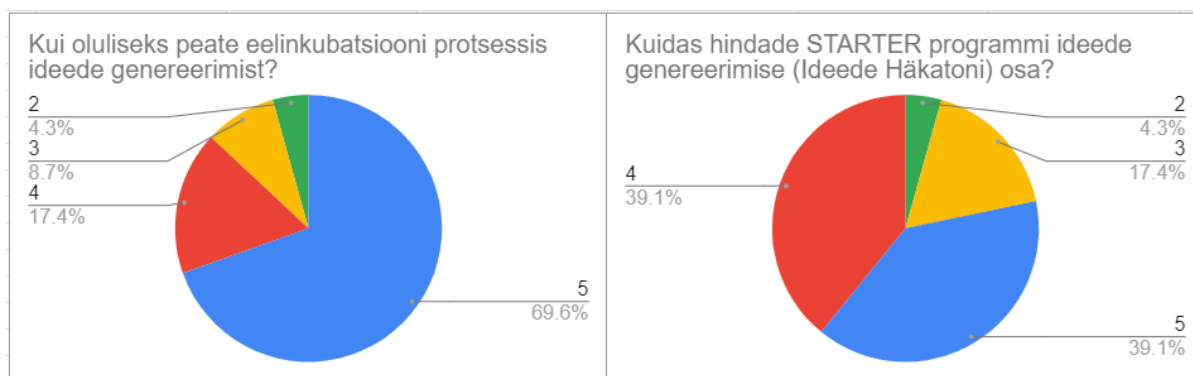
Üks keerulisemaid osasid eelinkubatsioonist, kus ei suudeti ühist meelt leida oli infrastruktuuri pakkumise vajadus eelinkubatsiooni käigus. Zeps *et al.* (2009) pidas infrastruktuuri pakkumise vajadust oluliseks osaks eelinkubatsiooni protsessist, kuid Rudawska (2020) arvates ei ole see ilmtingimata vajalik. Ka programmis osalenud ning mentorid ei suutnud leida ühist meelt, kas infrastruktuur oleks programmi muutnud paremaks. Enamike osalejate arvates oleks see nende tiimitööd hõlbustanud, kuid oli ka märgatav osa vastanuid, kes oli arvamusel et praegused Delta poolt pakutavad võimalused on piisavad. Mentorid ei olnud samuti üksmeelel antud küsimuse juures, tuues välja, et selle mõjul pole kinnitust.

2.3 Starteri osalejate ja mentorite tagasiside programmi spetsifilistele protsessidele

Küsitluse järgnevas osas paluti vastajatel anda oma arvamus Starter programmi spetsiifilistele protsessidele, mida StarterTartu programmi käigus läbi käiakse. Küsimused

olid esitatud sarnaselt eelnevalt osale, kus vastajal paluti määrata kindla protsessi olulisus eelinkubatsiooniprotsessis ning järgnevalt selle vastavust tema ootustele Starter programmi käigus. Erinevalt eelnevale osale ei palutud siin vastajatel oma valikuid põhjendada, vaid analüüs toimub numbrilisi väärtuseid analüüsides, mida toetavad mentorite arvamused antud protsessi olulisusest.

Küsimused olid järjestatud samas järjekorras nagu osalejad antud protsesse StarterTartu programmi käigus läbisid. Esimeseks küsimuseks uuriti ideede genereerimise kohta.

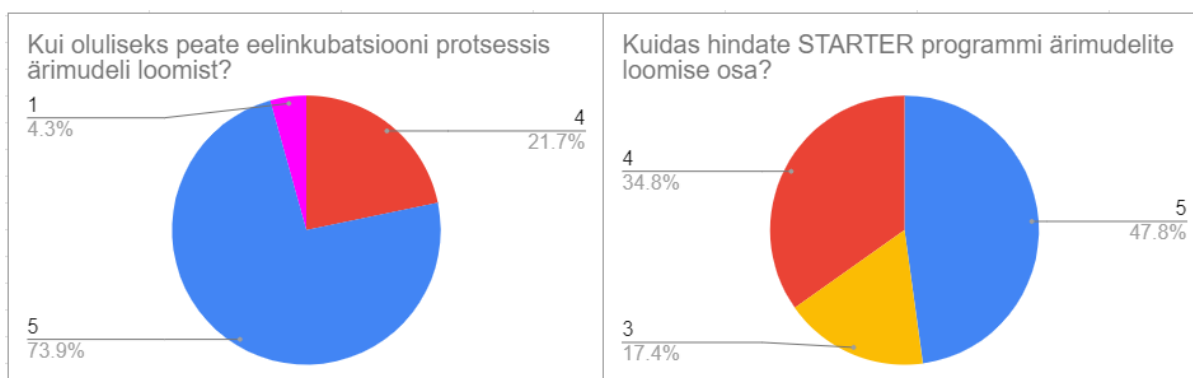
Joonis 8. Ideede genereerimise olulisus ning selle hindamine Starter programmis

Allikas: Autori koostatud

Starteris osalejatel paluti eelnevalt hinnata ideede genereerimise olulisust programmis (Joonis 8). Tulemustest selgub, et programmis osalenud peavad ideede generatsiooni oluliseks, keskmise skooriga 4,52. Ligi 70% vastanutest on arvamusel, et ideede generatsioon on väga oluline aspekt eelinkubatsioonist ning vaid üksikute osalejate arvates ei ole see väga prioriteetne eelinkubatsioonis. Mentoritel on vastanutele sarnane arvamus, kaks mentorit hindasid ideede generatsiooni olulisust hindegaga neli ning üks viiega (keskmine 4,33). Nende arvates on väga oluline, et osalejad saaksid aru algsetest ideede genereerimise kontseptsioonidest ning õpiksid mitte lihtsalt ainult ühe idee juurde jääma, vaid seda pidevalt edasi arendama. Samuti toodi välja, et võimalus mõne teise tiimiga liituda, kelle idee on kõnetab rohkem on väga oluline. Kuid üks mentor on ka välja toonud asjaolu, et õige idee leidmine ei ole eelinkubatsiooni protsessis kõige olulisem, vaid oluline on aru saada protsessist, kuidas jõuda oma tiimiga järgmisesse staadiumisse. Kontrastiks on Zeps *et al.* 2009 aasta uurimistöös on toodud välja kindlad kriteeriumid eelinkubaatorisse sisenemiseks,

mis on idee kommertsialiseerimispotentsiaal, mis viitab asjaolule, et antud töö juures ei peeta ideede genereerimist väga oluliseks, sest head ideed võetakse kui sisenemisbarjääri.

Joonisel 8 paremal pool asetsevad küsimuses paluti osalejatel hinnata nende jaoks idee generatsiooni protsessi käsitlemist Starter programmis. Seda hinnati keskmiselt skooriga 4,13. See viitab asjaolule, et osalejad soovisid rohkemat ideede generatsiooni protsessist. Kuigi mentorite hinnangust keskmine skoor väga ei erine, siis siiski võib olla ideede generatsioon üks valdkond, mida võib Starter programmis edasi arendada.

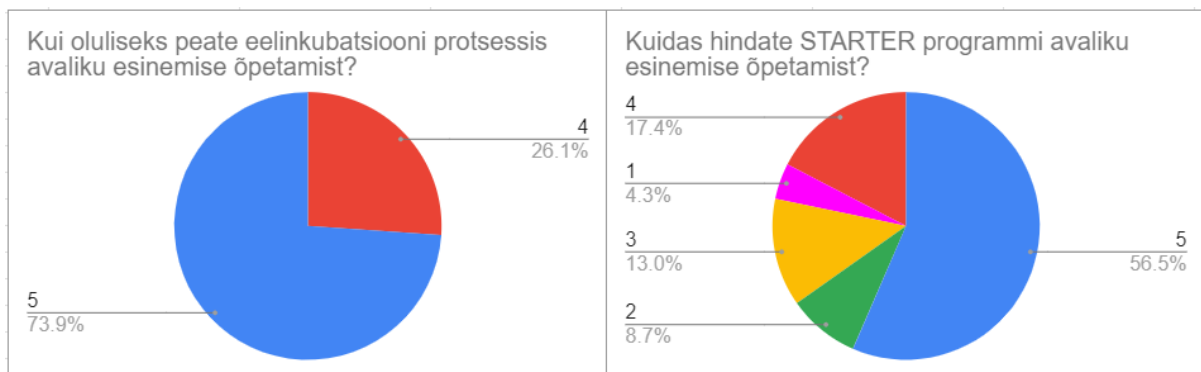

Joonis 9. Ärimudelite loomise olulisus ning sellele hinnang Starter programmis

Allikas: Autori koostatud

Väga kõrge olulisuse määraga hinnati ärimudelite loomist eelinkubatsiooni protsessis. 17 inimest 23-st hindas seda maksimaalse skooriga „väga oluliseks“, mis peegeldub ka ühe mentorit arvamuses, kes peab seda kõige aluseks eelinkubatsiooni protsessis. Kaks ülejäänud mentorit on arvamusel, et kuigi ärimudeli protsessist arusaamine on eelinkubatsioonis oluline, siis õige ärimudeli leidmine ei ole esmatähtis, mistõttu hinnati seda madalama skooriga. Mentorid hindasid ärimudeli olulisust keskmise skooriga 3,67 ning osalejad 4,60.

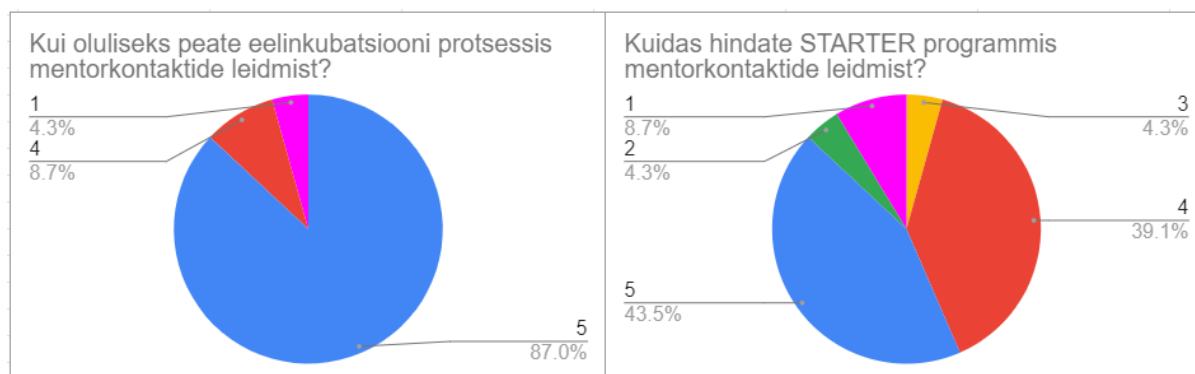
Ärimudelite loomist Starter programmis hindasid osalejad märksa väiksema skooriga. Keskmiseks hindeks oli 4,30, mis viitab asjaolule, et osalejad olid üldiselt rahul antud protsessi läbiviimisega. Kuigi proportsionaalselt on mentorite hinnang antud protsessile veelgi madalam ning ei peeta seda nii oluliseks nende poolt.

Joonis 10. Avaliku esinemise õpetamise olulisus ning hinnang sellele Starter programmis
Allikas: Autori koostatud

Avaliku esinemise õpetamine on Starter programmis väga olulise tähtsusega, sest sellele on pühendatud lausa kaks eraldiseisvat töötuba, üks mõeldud oma äriidee tutvustamiseks ning teine töötuba, mis fokuseerib äriidee esitlemise suurema publiku ja potentsiaalsete investorite ees. Programmis osalejad hindavad selle olulisust eelinkubatsiooni juures väga kõrgelt, keskmise skooriga 4,73. Lisaks ka hindavad Starter programmi mentorid avaliku esinemise oskuste õpetamist eelinkubaatoris väga oluliseks. Kõik mentorid andsid tegevusele hinnangu 5 (väga oluline). Põhjusteks toodi, et kuigi ta otseselt ei käi eelinkubatsiooni tegevuste alla on selle õpetamine üldises pildis äärmiselt oluline, sest oma tegevusi peab oskama olenemata tegevusvaldkonnast esitleda. Kui rääkida spetsiifiliselt ettevõtlusmaailmast, siis peab oskama oma äriideed igal hetkel tutvustada inimestele, olenemata, kas tegemist on investoritega, kliendiga või partneriga.

Osalejad hindasid, aga Starteris avaliku õpetamise protsesse natukene madalamalt, keskmise hindega 4,13. Keskmise skoor on siiski kõrge skooriga ning seda kinnitab asjaolu, et üle poolte vastajate puhul vastas avaliku esinemise õpetamine täielikult nende ootustele. Osalejaid, kellele ootusele ei vastatud oli proportsionaalselt siiski päris vähe, kuid märksa rohkem kui teiste protsesside juures.

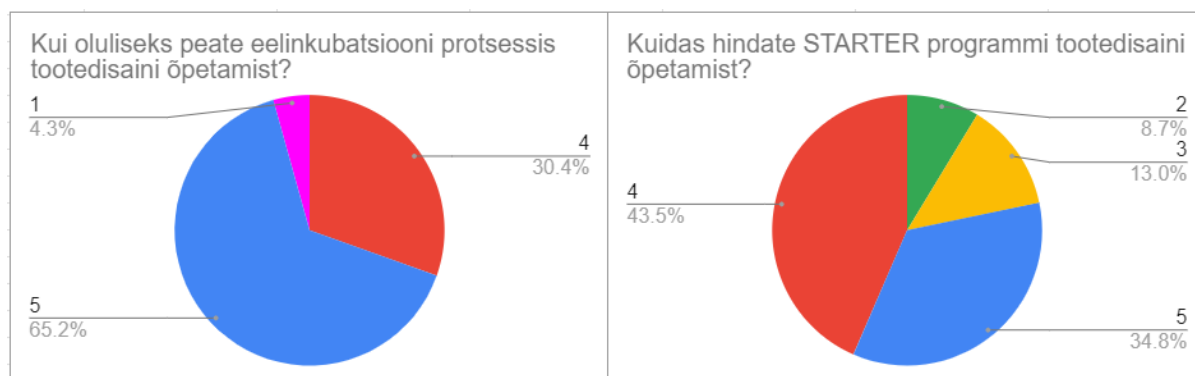

Joonis 11. Mentorkontaktide leidmise olulisus ja hinnang sellele Starter programmis

Allikas: Autori koostatud

Mentorkontaktide leidmine on Starter programmis osalejate arvates üks tähtsamaid aspekte eelinkubatsiooni protsessis, keskmise hinnanguga 4,73. Ligi 90% (20) vastajatest arvas, et see on eelinkubatsiooni protsessi juures väga oluline. Ülejäänud kolmest vastajast kaks arvasid, et see on pigem oluline ning üks vastaja ei pidanud seda üldse oluliseks. Mentorite enda arvates on eelinkubatsiooni protsessis mentorkontaktide suhteliselt oluline, keskmiseks hindeks on siia pannud mentorid 3,67. Üks mentor, kes hindaks seda osa maksimaalse olulisusega, kommenteeris oma valikut: „Usun, et algfaasis on raske näha siis võimalusi mida võiks veel läbi katsetada, ideed on küllalt toored ning veel ei olda kogenenud ärimudelite valdkonnas, tootearenduses jne. Mentorid on need, kes saaksid seda valgust näidata, meeskonna ülesanne on see tee päriselt ette võtta.“ (M1) Ülejäänud andsid hindeks „nii ja naa“. Põhjendati valikut sellega, et kuigi mentorlusest oleks väga palju kasu siis paljud tiimid ei oska seda õigesti ära kasutada.

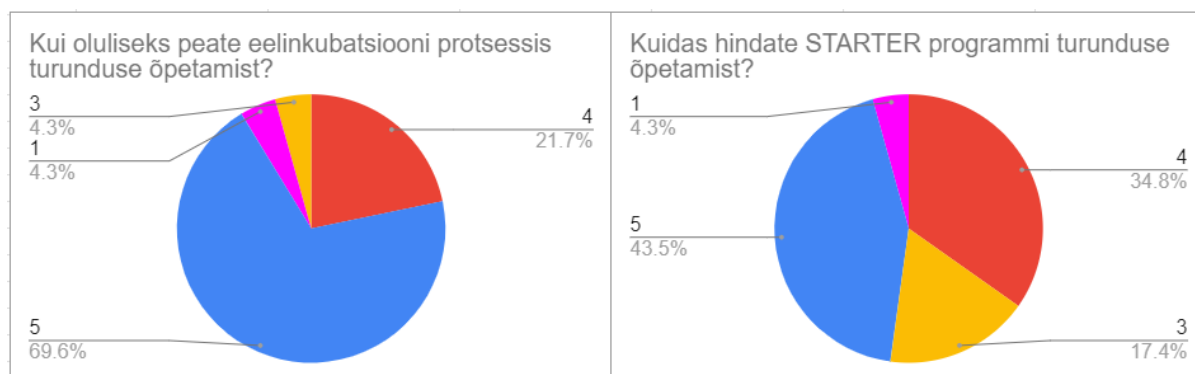
Programmis osalejad hindasid Starteris mentorite leidmise võimalusi üldiselt positiivselt, keskmise hinnanguga 4,03. See on juba märgatav vahe olulisuse ning Starter programmis saadud kogemuse vastavusega nende ootustele. See näitab, et Starter programm peaks soodustama programmis osalejaid rohkem mentorkontakte ära kasutama. Üks mentor on samuti arvamusel, et tema kogemuse järgi ei võeta temaga kui mentorina väga ühendust, tema arvates näitab see ühte kahest: kas mentoreid ei osata kasutada või ei taheta kasutada. Samuti on ühele mentorile jäänud silma, et mentoritega kontakti võtmist soodustatakse, kuid tihtipeale osalejad ei ole ise seda nii valmis tegema.

Joonis 12. Tootedisaini õpetamise olulisus ning hinnang sellele Starter programmis

Allikas: Autori koostatud

Tootedisaini olulisust eelinkubatsiooni protsessis hinnati osalejate poolt samuti kõrgelt. Keskmiselt hinnati selle tähtsust punktidega 4,52. Ainult üks inimene kogu vastanutest andis tootedisainile negatiivse hinde, kui märkis selle üldse mitte oluliseks eelinkubatsiooni protsessi juures. Mentorite arvates on tootedisain ka tähtis osa eelinkubatsiooni osast, mille põhitõdesid peaks mõistma. Oluline on selle juures, aga et mitte liiga sellesse sisse minna vaid pigem määrata suuremaks prioriteediks oma toote turul valideerimise. Mentorid andsid keskmiseks hindeks tootedisaini olulisusele 4,33. Osalejad on Starter programmi tootedisaini õpetamist suhteliselt kõrgelt hinnanud, keskmise skooriga 4,04.

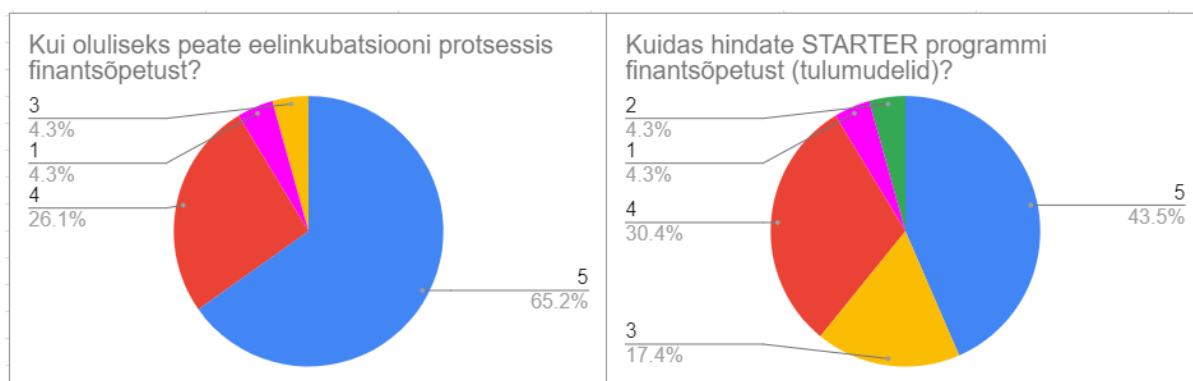
Joonis 13. Turunduse õpetamise olulisus ning hinnang sellele Starter programmis

Allikas: Autori koostatud

Turunduse õpetamise olulisust eelinkubatsiooni protsessis on samuti kõrgelt hinnatud keskmise hinnanguga 4.52. Jällegi tuleb ära märkida, et pea koguni 70% vastajatest on hinnanud antud protsessi väga oluliseks. Viis vastanud hindas antud tegevust pigem oluliseks, üks vastanu hindas seda skooriga kolm ning ainuke osaleja hindas seda kõige madalama

skooriga. Mentorid on turundust hinnanud natukene madalamalt kui teisi eelinkubatsiooni protsesse, keskmise hindegaga 3. Üks mentor on arvamusel, et eelinkubatsiooniprotsessis turunduse õpetamine on natuke liiga vara, pigem peaks antud tegevusele keskendumata järgnevas idee arendusjärgus. Üldiselt samal meelel on ka teine mentor, kes on kommenteerinud turunduse õpetamist eelinkubaatorites järgnevalt: „Turundust tähtsustatakse tohutult palju üle. Ükskõik, millises tiimis on alati turundusjuht ja turundustegevused on hästi prominentselt esile tõstetud. Reaalsuses läheb turundust vaja olulisemalt hiljem ja oluliselt vähemal määral.“ (M3) Sama mentor ka täpsustuseks selgitas, et turundus on tihtipeale ületähtsustatud, sest see tundub kui väga atraktiivne tegevus, millele võiks fookuse suunata. Reaalsuses on tema arvates olulisem müüki õpetada.

Starteri osalejad on turunduse õpetamist hinnanud suhteliselt kõrgelt hinnanguga 4,13. Maksimaalse skoori andjaid on vähem kui eelneva küsimuse juures ning omakorda on suurenenud ka tegevust „pigem ootustele vastavas“ ja „nii ja naa“ hinnangu andnud vastajate hulk. Kõige madalama skooriga on hinnanud endiselt ainult üks osaleja antud tegevuse vastavust tema ootustele.

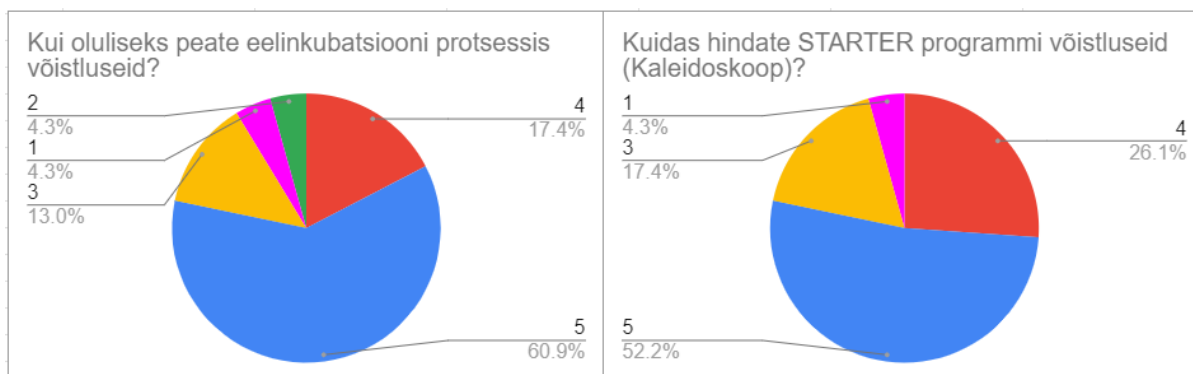
Joonis 14. Finantsõpetuse olulisus ning hinnang sellele Starter programmis

Allikas: Autori koostatud

Finantsõpetuse olulisust on ka sarnaselt eelnevatele protsessidele hinnatud kõrgelt. Keskmise hinnangu tegevuse olulisusele on 4,48. Maksimaalsete punktidega hinnanuid on antud protsessi juures ühe võrra vähem (15) kui turunduse juures ning sellest tulenevalt on üks osaleja rohkem hinnanud finantsõpetust „pigem oluliseks“. Skooriga „nii ja naa“ ning „ei ole üldse oluline“ hinnanguid oli vastavalt üks. Mentorite hinnang finantsõpetuse olulisusele oli keskmiselt 4. Mentorid olid arvamusel, et finantsõpetuse korraldamine annab osalejatele hea võimaluse oma äriplaanis teha vajalikud kalkulatsioonid ning läbi proovida, kas see

reaalselt töötab või nad lihtsalt unistavad suurelt. Kõik mentorid olid samuti ühisel meelel, et on oluline baastadmised eelinkubatsiooni käigus omandada, eriti kui soovitakse hiljem olla oma iduettevõtte tegevjuht.

Osalejad on hinnanud Starter programmis pakutavad finantsõpetuse vastavust nende ootustele samuti päris kõrgelt, keskmise hinnanguga 4,04. Kümne vastaja puhul vastas pakutav finantsõpetus täielikult nende ootustele, olles siiski kõige populaarsem vastusevariant. Järgnes vastusevariant „pigem vastas ootustele“, mida valisid seitse programmis osalejat. Nelja inimese puhul enam-vähem vastas pakutav finantsõpetus nende ootusele ning „pigem ei vastanud ootustele“ ja „ei vastanud ootustele“ variandid said kumbki ühe vastuse.

Joonis 15. Võistluste olulisus ning hinnang sellele Starter programmis

Allikas: Autori koostatud

Viimaseks küsimuseks sellest osast oli võistluste olulisus eelinkubatsiooni protsessis. Võistluseid sarnaselt teistele tegevustele Starter programmis hinnati oluliseks. Keskmiseks hinnanguks kujunes 4,26. Ligi 60% vastanutest hindas programmi kõige kõrgema skooriga (5 – väga oluline). Neli inimest pidas võistluseid pigem oluliseks, kolm osalejat vastas „nii ja naa“ ning sarnaselt eelnevale küsimusele vastas üks inimene „pigem ei ole oluline“ ja üks „ei ole üldse oluline“. Mentorite keskmiseks hinnanguks kujunes 4,33. Kaks mentorit pidas võistluseid väga oluliseks ning üks andis hinnangu „nii ja naa“. Mentorid, kes hindasid võistluseid kõrgelt arvasid, et see on hea osa programmist, sest siis on osalejatel millegi poolde püüelda ning see mõjub lisamotivaatorina. Lisaks arvati, et see valmistab osalejaid ette tulevateks kogemusteks ettevõtlusmaailmas, kus peab ka pidevalt enda konkurentidega võistlema. Mentor, kes võistluseid hindas erapooletu skooriga põhjendas enda arvamust, sellega, et tema ei näe suurt väärtust programmisestel üritustel, kus väga palju

välisvaatlejaid ei käi. Ta näeb suuremat väärtust just võistlustel, mis toimuvad avatud kohtades (ärifestivalid), kus tiim saab esitleda oma äriideed suurema publiku ja mentorite ees.

Programmis osalejad hindasid Starter programmis korraldatavate võistluste vastavuste nende ootustega keskmise hinnanguga 4,22. See on väga väike erinevus sama tegevuse oluliseks pidamisest, mis näitab, et tegevus on suhteliselt hästi korda läinud. Üle poolte (12) programmis osalenutel vastasid programmi võistlused täielikult nende ootustele. Kuue vastanu puhul vastasid pigem nende ootustele, neli vastanud jäid erapooletuks (enam-vähem vastas ootustele) ning ühe osaleja puhul ei vastanud tema ootustele võistlused üldse.

Tabel 1

Starter programmi protsesside keskmised hinnangud

Protsess	Starteris osalejad		Mentorid
	Eelinkubatsioonis olulisus	Hinnang Starteris	Olulisus eelinkubatsioonis
Ideede genereerimine	4.52	4.13	4.33
Ärimudeli loomine	4.61	4.30	3.67
Avalik esinemine	4.74	4.13	5.00
Mentorkontaktid	4.74	4.04	3.67
Tootedisain	4.52	4.04	4.33
Turundus	4.52	4.13	3.00
Finantsõpetus	4.48	4.04	4.00
Võistlused	4.26	4.22	4.33

Allikas: Autori koostatud

Ideede genereerimine käitub Starteri puhul kui programmi avalöök, kus toimub esmane ideede genereerimine ja esitlemine. Antud protsessi olulisus oli nii osalejate kui ka mentorite poolt kõrgelt hinnatud (Tabel 1). Rudawska (2020) uuringus on innovaatilise idee olemasolu märgitud sisenemisbarjäärriks, mis viitab ,et antud töös algset ideede genereerimist ei kaasata eelinkubastiooni osasse. Starteri puhul on see aga oluline, sest antud programmile ei ole selliseid sisenemisbarjääre kehtestatud, idee omamisest programmi alguses on kasu, kuid ei ole ilmingimata vajalik. Seetõttu on ka mentorid seda pidanud oluliseks osaks programmist, sest see annab hea avapaugu ülejäänud programmiks.

Ärimudeli loomist on üldiselt teistes uuringutes peetud kõige olulisemaks aspektiks eelinkubatsioonis. Paraol De Matos *et al.* (2020) uurimistöös on oluliseks määratud ärimudeli pidevat arendust eelinkubatsiooni käigus. Osalejad on samuti hinnanud selle olulisust väga kõrgelt ning niisamuti selle läbiviimist Starteris. Mentorid seevastu on hinnanud ärimudelite olulisust märksa madalama skooriga, toonud põhjuseks liigse keskendumise ühele ärimudelile. Sama kinnitab Kepenek & Eser, (2018) töö, milles on esile toodud, et kui eelinkubaatoris osalejad ei ole valmis oma ärimudelis või projektis muutusi tegema, siis ebaõnnestumise tõenäosus kasvab.

Tam *et al.* 2021 aasta uuringus avastati, et avaliku esinemise õpetamine alustavatele ettevõtjatele oli asendamatu kogemus. See andis hea kogemuse tulevikuks ning arendas nende vastupidavust, eneseväarikuts ja konkurentsivõimet. Samal arvamusel olid ka avaliku esinemise olulisust hinnanud Starter programmi osalejad ja mentorid. Märkimisväärne on see, et kõik mentorid on hinnanud antud protsessi maksimaalse skooriga. Mentorid hindasid seda kõrgelt, sest see annab nende silmis väga väärtusliku kogemuse nii ettevõtlusmaailmas kui ka ülejäänud elus, kus paratamatult on tihti peale vaja enda tehtud tööd esitleda.

Mentorkontaktide leidmine on niisamuti väga oluline osa eelinkubatsioonist osalejate ja mentorite arvates. Osalejad hindasid selle olulisust sama kõrge skooriga, kui avaliku esinemist. Kontrastiks mentorid aga ei pidanud selle olulisust eelinkubatsioonis kõige olulisemaks. Põhjenduseks toodi, et kuigi mentori juhendamisest võib tiimile väga palju kasu olla ei osata seda tihti ära kasutada. Samuti on Frizzo *et al.* (2019) ja (Klaasa & Thawesaengskulthai, 2018) uuringutes on mentorlus hinnatud kui üks kõige olulisemaid osasid eelinkubatsiooni juures.

Tootedisain on nii osalejate kui mentorite poolt määratud kõrge olulisuse tasemega. Mentorite arvates on oluline tootedisaini põhitõdedest aru saada, seades samal ajal prioriteediks ka toote valideerimise turul. Sama tegur tuleb välja Fernández Fernández *et al.*, 2015 aasta uurimistöös, kus tuuakse välja, et paljud alustavad ettevõtted ebaõnnestuvad just selle tõttu, et nad ei ole oma toote kontseptsiooni testinud.

Turunduse olulisust eelinkubatsiooni protsessis on hinnatud osalejate poolt suhteliselt kõrgelt, mentorite poolt keskpärase skooriga. Põhiliseks kriitikaks mentorite poolt toodi oli turundusega liiga vara alustamine. Enamikes kasutatud kirjandusallikates ei olnud turundust tähtsale kohale toodud. Kontrastiks oli Kepenek & Eser, (2018) uuring, milles tehti järeldus,

et enamus inkubeeritavad veedavad liiga palju aega prototüübi loomisele ning on turunduse tahaplaanile jätnud.

Finantsõpetust peetakse samuti nii mentorite kui ka osalejate arvates pigem oluliseks. Mentorid kommenteerisid, et on oluline omandada eelinkubatsiooni faasis baasteadmised, et saada realselt oma ärimudel finantsiliselt läbi proovida. Voisley *et al.* 2013 aasta uuringus on samuti välja toodud, et üks põhilisi katsumusi, mis kaasneb ettevõtlusega on madal finantsiline läbiplaneerimine (Joonis 2). Kui eelinkubatsiooni faasis saab anda osalejatele vajalikud baasoskused, siis saab neid riske tulevikus märgatavalt vähendada.

Võistluste olulisust hinnati nii mentorite kui ka osalejate poolt kõrgelt. Mentorid tõid esile, et võistlused käituvad osalejate jaoks kui motivaatoritena ning pakub head võimalust oma äriideed esitleda suurema rahvahulga ees. Kasutatud kirjanduses ei toodud võistluseid välja olulise eelinkubatsiooni osana.

2.3 Üldine tagasiside ja soovitused Starter programmile

Viimases töö empiirilises osas töö autor analüüsib programmi osalejate ja mentorite poolt antud soovitusi ja tagasisidet üldisemalt programmile.

Esimese küsimusena sellest osast paluti osalejatel vastata küsimusele programmis osalemise tulemusena soovi tekkimisel ettevõtlusega tegeleda. Suur osa vastajatest (17 23-st) tundsid, et Starter programm lisas neile lisamotivatsiooni, et ettevõtlusega tegeleda. Suurimateks plussideks on osalejad välja toonud programmis olnud mõnusa suhtlusringkonna, mis koosnes motiveeritud inimestest. Paljudel vastajatel oli ka eelnevalt motivatsioon ettevõtlusega tegeleda ning programmis osalemine veelgi kinnitas seda. Kuus inimest, kes vastasid küsimusele „ei“ põhjendasid oma valikuid enamasti sellega, et oldi eelnevalt ettevõtlusega tegeleda ning Starter vastupidiselt paljudele teistele vastajatele ei andnud erilist tõuget selle mõtte edendamiseks. Antud küsimust mentoritelt ei küsitud.

Küsimusele „Kas Te soovitatakse Starter programmi teistele õpilastele, kes on huvitatud ettevõtlusest?“ (Lisa 7) vastasid kõik küsitlusele vastajad, peale ühe vastusega „jah“. Põhjuseid, mis soovitatakse teisel õpilastel Starter programmis osaleda oli mitmeid. Peamiseks põhjuseks toodi programmi suurepärasest võimalusest pakkuda osalejatele head platvormi, kus enda ettevõtlusteadmisi arendada, saada aimdust kuidas jõuda ideest tooteni ja kohata uusi, sarnase mõtteviisiga inimesi. Üks vastaja kommenteeris enda valikut järgnevalt:

„Starter programm on turvaline võimalus ettevõtlus ära proovida, et teada saada, kas sulle see sobib.“ Antud küsimust mentoritelt ei küsitud.

Küsimusele „Kas Starter programmis oli mõni aspekt, mis oli Teie arvates eriti keeruline ja mida tuleks muuta?“ vastustest (lisa 8) selgub, et enamike küsimustikule vastajate puhul ei olnud nende arvates Starter programmis aspekte mida peaks muutma. Küsimusele vastasid „jah“ ainult viis inimest 23-st. See viitab asjaolule, et enamikud programmis osalejad olid struktuuri ja tegevustega rahul ning neil ei olnud midagi ette heita või midagi siiski programmi juures väga ei meeldinud, aga samas ei osatud head alternatiivset varianti välja pakkuda. Küsimusele „jah“ vastanud osalejad ka selgitasid enda valikuid. Üks vastaja pakkus välja idee, et idee omanike (üldjuhul tiimijuhte) tuleks rohkem kritiseerida teiste osalejate poolt, et saaks teada oma idee nõrkused ning millega peaks veel tööd tegema. Teine vastaja avaldas arvamust, et lõppvõistlusteks valmistumine peaks tema arvates hakkama varem pihta, kui 1-2 nädalat enne võistlust, ettevalmistumine võistlusteks peaks käima terve programmi vältel iga töötoa abiga.

Programmi mentorid samuti avaldasid enda arvamust antud küsimuse kohta. Esimese mentori arvates tuleks läbi mõelda meeskondade moodustamise protsessi. Tema arvates praegu meeskondadega liitutakse puhtalt idee atraktiivsuse pealt ning selle tulemusena võivad tekkida väga ühekülgsed meeskonnad ja see pärsib oluliselt meeskonna konkurentsivõimet. Mentor tõi ka välja võimaliku lahenduse – panna osalejad kokku psühholoogilise testi ja intervjuu alusel, et leida sobivate kompetentsidega tiim. Ta kommenteeris ka enda kogemust sellise tiimi moodustamise viisi puhul: „See võtab väga palju aega, aga see meeskond oli tõesti üks parimaid meeskondi, milles ma kunagi osalenud olen. Selle tasakaal nii iseloomu kui kompetentsi tasemel oli väga hea.“ (M1) Põhiliseks probleemiks, miks antud süsteemi võib olla keeruline kasutusele võtta on just skaleeritavuse probleem – seda ei saa rakendada suure inimgrupi puhul.

Teise mentori arvates on programm on väga hästi paika loksunud ning tema ei oskaks muudatusi selles teha, mis teeksid tema arvates seda paremaks. Kolmanda mentori arvates tähelepanu pöörata näiteks turundusõpetuse ümbermõtlemisele. Mentor kommenteeris antud ideed järgnevalt: „Võib-olla ta vajab sellist reaalsusele lähemaleviimist. Ta on olnud õppeharjutus mõnes mõttes, n-ö mänguline läbitegemine. Võib-olla taseme võrra saaks tuua realistlikust ja pragmatismi sisse ehk kui idee on formuleeritud, et võimalikult vara vastu

kasutajaid või kliente suunata, et anda ühe astme võrra rohkem turulähedust, seda mina testiks või katsetaks.“ (M2)

Kõige viimane küsimus osalejatele ning eelviimane mentoritele oli:“ Milliseid ettepanekuid teeksite programmi täiustamiseks tulevaste osalejate jaoks? (näiteks lisada töötubasid)“. Küsimus oli esitatud avatud vormis.

Osalejad andsid väga palju erinevat tagasisidet, varieerudes töötubade muutmisest ja lisamisest kuni programmi ülesehituse muutmiseni. Töötubade lisamise poolest soovitati mõelda näiteks tiimitöö koolitusele, sest osad vastajad kurtsid, et nende tiim ei suutnud rolle ära jagada ning koostööd teha. Lisaks tunti, et sooviti veelgi rohkem avaliku esinemise koolitusi, täpsemat finantsõpetust, füüsilise tootedisaini töötuba ning uute tehnoloogiate nagu ChatGPT kasutamisest. Samuti toodi ettepanekuid korraldusliku poole pealt. Põhilised ettepanekud olid seotud mentorkontaktidega tihedama suhtluse tekitamisega ja rohkema tagasisidestamisega.

Mentoritel oli niisamuti palju mõtteid, millega võiks Starter programmi täiendada. Esimene mentor tõi tema jaoks olulise oskuse õpetamise, mille võiks ka Starter programmi sisse tuua – kliendiintervjuud. „See võib-olla annaks julgust ja oskust juurde, et oleks millelegi toetuda, kuidas kliendiintervjuu üldse hea oleks, kuidas selleks ette valmistuda, kuidas koostada küsimused, et küsimused oleksid tagamõttega või see et kuidas üldse otsustada, et mida sellest intervjuust peaksin saada tahtma.“ (M1) Lisaks tõi sama mentor välja täpsema finantsõpetuse olulisuse, mis aitaks tiimidel täpsemalt oma äriplaan läbi mängida ning viia see rohkem kooskõlla reaalsusega. Samuti soovitaks ta ärimudeli õpetamisel soodustada mitte ühte varianti kinni jäämist, vaid katsetada erinevaid. Lisaks arvab, ka ta et mentori püsivam kaasamine aitaks väga kaasa tiimi arengule eelinkubaatoris. Esimese mentori arvates aitab mentori kaasamine, kes neid vahepeal tooks „roosast mullist“ välja ning aitaks neil keskenduda järgmistele sammudele eelinkubaatoris.

Teise mentori arvates ei tohiks praegusest programmist midagi ära võtta, kuid kui on ruumi, siis võiks tuua programmi sisse ka süvatehnoloogia teemasid, et anda aimdust mis selles valdkonnas toimub. Samuti tõi mentor välja ka tulevikutehnoloogiatest ja maailma trendidest rääkimise olulisusest, mis võiks anda sisendeid uutele ärimudelitele või mõtteid kuhu oma äriideega liikuda. Kolmanda mentori arvates oleks mõistlik kaaluda

müügikoolituse sissetoomist. „Kui peaks midagi ohverdama, siis ma kindlasti ohverdaks turunduse võib-olla ka finantsõpetuse, et müügi baas asjad sisse tuua.“ (M3)

Lõpetuseks küsis töö autor intervjuudes mentoritega järgneva küsimuse: „Kas STARTER programmi muudaks efektiivsemaks sisenemisbarjäärid?“. Küsimuse eesmärk oli saada mentoritelt sisendit teoorias omandatud teadmiste kohta, mille järgi enamikel eelinkubaatoritel on kindlad sisenemisbarjäärid.

Esimene mentor arvas, et sisenemisbarjääride tekitamine tõstaks osalejate kvaliteeti ning talle on jäänud mulje, et enamjaolt on probleeme just nendel meeskondadel, kes peavad Starter programmi läbima kohustuslikus korras mõne aine raames. Teise mentori arvates ei ole sisenemisbarjääride kehtestamine vajalik. Ta põhjendas oma arvamust järgnevalt: „Kui täna on Starter laiapäoline õppeprogramm minu jaoks. Seetõttu ta toodab seda teadmist väga erinevatele valdkondadele ja väga erinevatele tasemetele. Sisenemisbarjäär oleks vajalik siis, kui see oleks kindla kiirendiprogrammi või inkubaatori eelsamm, mille eesmärk ei ole laiapäolist haridust pakkuda, aga kui Tartu Ülikool on partneriks, siis ta peaks olemagi selline laiapäoline hariduspakett pigem, mitte nii palju suunatud kitsalt mingisugusesse järgmisesse sammu.“ (M2) Samuti näeb mentor, et Starter programmi poolt pakutav laiapäoline ettevõtlushariduse üheks eesmärgiks ei ole vaid koolitada ettevõtjaid vaid ka *intrapreneure* ehk inimesi, kes on organisatsiooni sees töötades ettevõtlikud, sest kõikidest inimestest ei saa ettevõtjaid, aga igal inimesel võib olla väga suur kasu ettevõtlushariduse olemasolust. Kolmanda mentori arvates võib sisenemisbarjääride kehtestamine lisada osalejatele motivatsiooni, kuid seda hüpoteesi peaks testima.

Üldiselt tehti Starter programmile nii mentorite kui osalejate poolt väga sisukaid edasiarengu soovitusi ja anti põhjalikku tagasisidet. Selgus, et Starter programm mõjus osalenutele kui motiveeriva ja põneva esimese kogemusega ettevõtluse maailmas, mida soovitatakse ka väga teistele ettevõtlusest huvitatud olevatele tudengitele. Mentorid ja osalejaid tõid palju soovitusi, mida võiks programmis muuta ning kuidas seda täiendada. Põhiliselt kerkisid esile sellised soovitusel, et programmis väga drastiliselt midagi muuta ei oleks mõttekas, sest programm on juba praegu edukas ning annab osalejatele väga hea eelinkubatsiooni kogemuse. Programmi täiendamiseks tuli aga soovitusi palju, millest nii mõndagi võiks kaaluda programmi veelgi efektiivsemaks muutmiseks. Lõpetuseks andsid mentorid põhjaliku ülevaate sisenemisbarjääride plussidest, miinustest ja vajalikkusest.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöös esimeses osas selgitatakse täpsemalt eelinkubatsiooni kontseptsiooni ja selle rolli ülikooli juures. Eelinkubatsiooni kontseptsiooni selgitamises keskendutakse mõiste defineerimisele ja omaduste kirjeldamisele, selle rolli selgitamisele ettevõtlussüsteemis ja eesmärkide kirjeldamisele.

Ettevõtlusinkubatsiooni kui üldise terviku suurem eesmärk on ühiskonnas ettevõtliku mõtteviisi suurendamine. Kaasnevateks eesmärkideks võib pidada uute ettevõtete loomist, ettevõtliku keskkonna loomist ja kohaliku piirkonna arengusse panustamine. Nende eesmärkide saavutamiseni jõutakse läbi inkubaatorite. Inkubaatorid pakuvad erinevates faasides ettevõtetele tuge, et aidata neil ületada ettevõtlusega kaasnevaid raskusi, suurendades märgatavalt nende võimalusi edukas olla. Ajalooliselt on inkubaatorid pakkunud alustavatele ettevõtetele kontoriruumi, kuid viimasel ajal on see fookus liikunud pigem ärinõustamisele. Põhiliselt võib inkubatsiooni protsessi jagada kolmeks: eelinkubatsioon, inkubatsiooni ja sellele järgnev etapp. Eelinkubatsioonis keskendutakse algse tiimi moodustamisele ja ideeaengule, inkubatsioonis moodustatakse detailsem äriplaan ning viimases etapis minnakse juba tootega turule või kiirendisse.

Antud bakalaureusetöös keskenduti just eelinkubatsiooni protsessi uurimisele Starter programmi näitel. Eelinkubatsioon on ideeaenduse kõige varajasem faas, millega liituvad algajad ettevõtjad, kellel on oma tegevuste alustamisel kõige rohkem suunamist ja tuge vaja. Eelinkubaatorid võivad oma tegevustelt olla vägagi erinevad, kuid põhilises fookuses on enamikel siiski äriplaani koostamine ja idee valideerimine. Lisaks nendele osadele keskendutakse erinevates eelinkubaatorites ärimudeli arendamisele, ideeanalüüsile, turundusele, tootearendus, avalik esinemine jpm.

Varasemates uuringutes on hinnatud eelinkubaatorite tegevusi. Seda on üldiselt tehtud küsitluse või intervjuu näol, mis on suunatud programmis osalejatele. Programmis osalejad hindavad erinevaid programmi mooduleid ning saadud skooride põhjal tehakse järeldused. Antud bakalaureusetöös on kasutatud sarnast uurimismeetodit, kaasates ka valimisse programmi mentorid, kes andsid põhjalikku tagasisidet erinevate tegevuste olulisusest.

Bakalaureusetöös keskendutakse Starter programmi Tartu haru tegevuste uurimisele. Töö eesmärgi saavutamiseks kaasati kaks valimit: Starter programmis osalejad ja mentorid. Sarnaselt varasematele uurimistöödele palus ka antud töös autor hinnata osalejatel programmi

tegevusi skaalal 1-5 ning osade küsimuste puhul enda valikut selgitada. Veelgi põhjalikuma tulemuse saavutamiseks intervjueriti ka mentoreid, kes hindasid oma vaatenurgast erinevate tegevuste olulisust ning põhjendasid enda valikut.

Küsimustiku esimese osa tulemustena selgus, et üheks kõige olulisemaks osaks eelinkubatsioonis pidasid mõlemad valimid mentorlust ja juhendamist. Seda kinnitasid teoreetilised allikad, mis samuti pidasid mentorlust üheks olulisemaks aspektiks eelinkubatsioonis. Väikese märkusena lisati osalejate ja mõne mentori poolt, et mentorlust ja juhendamist võiks programmi isegi rohkem sisse tuua. Lisaks hinnati kõrge olulisuse tasemega *networkingut*, mida kinnitavad ka kolm varasemat uuringut. Mõned osalejad siiski, vaatamata tegevuse kõrgele hinnangule Starter programmis, tundsid, et *networkingu* soodustamiseks oleks vaja üritusi juurde tuua. Üheks suureks küsimuseks teooria osas oli infrastruktuuri vajalikkus eelinkubatsiooni protsessis. Käesoleva uuringu puhul jäi antud aspekti olulisus kinnitamata.

Spetsiifiliste tegevuste tagasiside hindamiseks oli palutud osalejatel hinnata kõiki tegevusi 1-5 skaalal. Tulemusena selgus, et kõiki protsesse, mida Starter programmis läbi viiakse, hinnatakse osalejate poolt oluliseks. See viitab asjaolule, et Starter on edukalt kokku pandud ning osalejad väga hindasid mooduleid, mida programmi käigus läbiti. Kõige olulisemaks pidasid Starter programmi osalejad avaliku esinemist ning mentorkontaktide leidmist. Hinnang samade tegevuste vastavusele osalenute ootustele Starter programmis oli iga protsessi puhul märksa väiksema skooriga, kuid kordagi ei olnud hinnang alla nelja, mis jällegi näitab protsesside kvaliteeti Starter programmis endas.

Mentorid hindasid tegevusi märksa kriitilisemalt. Kolm tegevust sai olulisuse hinnanguks alla nelja, milleks olid ärimudeli loomine, mentorkontaktide leidmine ja turunduse õpetamine. Kontrastiks hindasid mentorid maksimaalse skooriga avaliku esinemist, mis oli kõrgelt hinnatud ka osalejate seas.

Küsitluste ja intervjuude tulemusena selgus, et Starter programm on väga hästi korraldatud. Kui aga soovida viia programmi muutusi või täiendusi sisse, siis sellest tuli käesoleva töö käigus palju soovitusi. Üheks kõige selgemaks soovitusena kujunes turunduse protsessi ümbermõtlemine. Samuti pidasid nii osalejad kui mentorid oluliseks mentorkontaktide pikemaajalist kaasamist eelinkubatsiooni protsessi. Lisaks soovitati tiimi moodustamise protsessi ümbermõtlemist, et ühes meeskonnas oleksid koos sobivate

oskustega inimesed. Starter programmi täiendamiseks tehti veel ohtralt soovitusi, siin toodi esile vaid kõige olulisemad.

Teema edasiarenduseks saaks uurida Starter programmi pikaajalist mõju Tartu ettevõtlussektorile. Kuna käesoleva uurimistööga keskendutakse ainult programmi tegevuste hindamisele on töös tehtud järeldused piiratud ning tehes detailsem mõjuanalüüs saab parema ettekujutuse Starter programmi edukusest.

Üldiselt on näha, et Starter programm täidab oma eesmärgi väga hästi, andes algajatele ettevõtjatele põhjalikud ettevõtmisteadmised idee arendamiseks ning seatakse osalejad valmis edasi astuma järgnevasse inkubatsiooni staadiumisse. Programm täidab olulist osa inkubatsiooni süsteemis ning selle kadumist tuntakse pikemas staadiumis Eesti ettevõtlussüsteemis.

Viidatud allikad

1. Aernoudt, R. (2004). Incubators: Tool for Entrepreneurship? *Small Business Economics*, 23(2), 127–135. <https://doi.org/10.1023/B:SBEJ.0000027665.54173.23>
2. Ayatse, F. A., Kwahar, N., & Iyortsuun, A. S. (2017). Business incubation process and firm performance: An empirical review. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 7(1), 2. <https://doi.org/10.1186/s40497-016-0059-6>
3. Bergek, A., & Norrman, C. (2008). Incubator best practice: A framework. *Technovation*, 28(1–2), 20–28. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2007.07.008>
4. Etikan, I. (2016). Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1), 1. <https://doi.org/10.11648/j.ajtas.20160501.11>
5. Fernández Fernández, M. T., Blanco Jiménez, F. J., & Cuadrado Roura, J. R. (2015). Business incubation: Innovative services in an entrepreneurship ecosystem. *The Service Industries Journal*, 35(14), 783–800. <https://doi.org/10.1080/02642069.2015.1080243>
6. Kepenek, E. B., & Eser, Z. (2018). Impact of Pre-incubators on Entrepreneurial Activities in Turkey: Problems, Successes, and Policy Recommendations. D. Meissner, E. Erdil, & J. Chataway (Toim), *Innovation and the Entrepreneurial University* (lk 57–82). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-62649-9_4
7. Klaasa, P., & Thawesaengskulthai, N. (2018). *Incubation framework for a new startup: A case study in Thailand*.
8. Paraol De Matos, G., Meridimi Teixeira, M., & Stefani Teixeira, C. (2020). An analysis of the pre-incubation process: A case study. *International Journal for*

Innovation Education and Research, 8(6), 01–15.

<https://doi.org/10.31686/ijier.vol8.iss6.2260>

9. *Programmist – Ettevõtlus- ja karjääriõppe programm Edu ja Tegu*. (s.a.). Salvestatud 8. mai 2023, <https://xn--ettevtluspe-jfbe.ee/programmist/>
10. Rudawska, J. (2020). THE INCUBATION PROGRAMME AS AN INSTRUMENT FOR SUPPORTING BUSINESS IDEAS AT UNIVERSITY. AN EXAMPLE FROM POLAND: EXAMPLE FROM POLAND. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie*, 52(52). <https://doi.org/10.34739/zn.2020.52.01>
11. Zeps, V., Avotiņš, V., Lukaša, N., Brakovska, V., & Zariņš, K. (2009). *PRE-INCUBATION AND INCUBATION IN LATVIA: ASSESSMENT OF SOME CRITICAL CONDITIONS' TO ESTABLISH EFFICIENT INCUBATION CYCLE*.
12. Tam, H.-L., Asamoah, E., & Chan, A. Y.-F. (2021). Developing Social Entrepreneurship as an Intervention to Enhance Disadvantaged Young People's Sense of Self-Worth and Career Competence in Hong Kong. *Applied Research in Quality of Life*, 16(6), 2497–2526. <https://doi.org/10.1007/s11482-021-09917-7>
13. Tashakkori, A., & Creswell, J. W. (2007). Editorial: The New Era of Mixed Methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 3–7.
<https://doi.org/10.1177/2345678906293042>
14. *TÜ sTARtUp Lab | Projektid*. (s.a.). Salvestatud 5. mai 2023, <https://startuplab.ut.ee/projektid/starter>

15. Voisey, P., Jones, P., & Thomas, B. (2013). The Pre-Incubator: A Longitudinal Study of 10 Years of University Pre-Incubation in Wales. *Industry and Higher Education*, 27(5), 349–363. <https://doi.org/10.5367/ihe.2013.0168>
16. Äriideede arendamise programm STARTER – Ettevõtlus- ja karjääriõppe programm *Edu ja Tegu*. (s.a.). Salvestatud 23. detsember 2022, <https://xn--ettevtluspe-jfbe.ee/eelinkubatsioon-e-ariideede-arendusprogramm/>
17. Frizzo, K., Ferreira, M. C. Z., Motke, F. D., Gomes, B. M., Teixeira, C. S., Silva, S. J. P. (2019). PERFORMANCE OF A PRE-INCUBATION PROGRAM AS A CATALYST FOR INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP. *Administration Magazine of the Federal University of Santa Maria*, vol. 11, no. 5, Esp., pp. 1374-1388, Federal University of Santa Maria
18. Tänav, T. (2012) Inkubaatorites pakutavate teenuste vastavus alustavale ettevõtjale Tartu Teaduspargi Inkubatsioonikeskuse näitel. Tartu Ülikool.

Lisad

Lisa 1. Küsimustik Starter programmis osalenutele

Küsitlus STARTER programmi

osalejatele // Survey for STARTER programme participants

Hea vastaja (ENG BELOW)

Olen Tartu Ülikooli majandusteaduskonna 3. kursuse tudeng ning teen enda bakalaureusetööd teemal "STARTER programmi vastavus tudengite ootustele". Töö raames viin läbi küsitlust STARTER programmi läbinute ning mentorite seas ning eesmärgiks on saada Starter programmi läbinute ja mentorite arvamus programmist ning seostada see teooriaga, et aidata STARTER programmi efektiivsemaks muuta.

Küsimustikule vastamine võtab umbes 10 minutit ning on vabatahtlik. Kogutud vastused on anonüümsed ning kasutatakse ainult bakalaureusetööga seotud eesmärkidel.

Aitäh, et võtate aega küsimustikule vastamiseks!

Kristian Kutsar kristian.kutsar@ut.ee

Dear survey answerer!

I am a 3rd-year student at the University of Tartu's Faculty of Economics and Business Administration and I am writing my bachelor's thesis on the topic of "The compatibility of the STARTER programme with students' expectations". As part of the thesis, I am conducting a survey among those who have completed the STARTER programme and it's mentors. The goal of the thesis is to analyze the opinions of the mentors and graduates of Starter programme and connect it with theory to help make the STARTER programme more effective.

Answering the survey takes about 10 minutes and is optional. The collected answers are anonymous and will only be used for purposes related to the bachelor's thesis.

Thank you for taking the time to answer to the survey!

Kristian Kutsar kristian.kutsar@ut.ee

* Viitab kohustuslikule küsimusele

I osa: Küsitlusele vastaja taust / I part: Answerers' background

1. Sugu // Gender *

Mees // Man

Naine // Woman

Eelistan mitte vastata // Prefer not to answer

2. Vanus // Age *

18-22

23-29

30-35

36 or older

3. Kas oled Eestist pärit üliõpilane? // Are you an Estonian student? *

Jah // Yes

Ei // No

4. Mis koolis te õppisite kui osalesite STARTER programmis? // What school were you studying at when you participated in the Starter programme? *

Tartu Ülikool // University of Tartu

Eesti Maaülikool // Estonian University of Life Sciences

Eesti Lennuakadeemia // Estonian Aviation Academy

Tartu Tervishoiu Kõrgkool // Tartu Health Care College

Tartu Rakenduslik Kolledž // Tartu Vocational College

5. Mis perioodil te läbisite STARTER programmi? // When did you participate in the *
STARTER programme?

2020-I semester 2020-II semester 2021-I semester 2021-II semester 2022-I semester
2022-II semester

Ei mäleta // Can't remember

Muu:

6. Mis õppeastmel te osalesite kui läbisite STARTER programmi? // What level of *
education were you acquiring when you participated the STARTER programme?

Bakalaureuseõpe // Bachelor's studies

Magistriõpe // Master's studies

Doktoriõpe // Doctoral Studies

Muu:

7. Mis erialal te õppisite kui osalesite STARTER programmis? // What study *
programme where you studying at when you participated in the STARTER programme?

Majandusteadus

Informaatika

Õigusteadus

Ajakirjandus ja kommunikatsioon

II osa: STARTER programmile üldine tagasiside // II part: General feedback to the
STARTER programme

Kõik küsimused on esitatud skaalal 1-5. //

The questions are presented on a scale from 1 to 5. Vastuste skaalad:

(1 - ei vastanud ootustele, 2 - pigem ei vastanud ootustele, 3 - enam-vähem vastas ootustele, 4 - pigem vastas ootustele, 5 - vastas ootustele täielikult)

(1 - ei ole üldse oluline, 2 - pigem ei ole oluline, 3 - nii ja naa, 4 - pigem on oluline, 5 - väga oluline)

//

Question scales:

(1 - did not meet expectations, 2 - rather did not meet expectations, 3 - more or less met expectations, 4 - rather met expectations, 5 - fully met expectations)

(1 - not important at all, 2 - rather not important, 3 - so and so, 4 - rather important, 5 - very important)

8. Kuidas hindate üldiselt STARTER programmi? // How would you generally rate *
the STARTER programme?

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

9. Palun põhjendage oma eelnevat vastust. // Please explain your previous answer. *

10. Kuidas sobitus STARTER programmi ajakava Teie akadeemilise ajakavaga ja *
koormusega? // How compatible was the STARTER programme with your academic
schedule and workload?

Ei sobinud üldse // Was not compatible at all

1

2

3

4

5

Sobitus ideaalselt // Perfectly compatible

11. Palun selgitage oma eelmist vastust. // Please explain your previous answer. *

12. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis mentorlust ja juhendamist? // *
How important is mentoring and guidance in the pre-incubation process?

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

5

Väga oluline // Very important

13. Kuidas hindate STARTER programmi mentorlust ja juhendamist? // How would *
you rate the mentoring and guidance in the programme?

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

14. Palun selgitage eelmist vastust // Please explain the previous answer *

15. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooniprotsessis networkingut (uute kontaktide ja *
tutvuste saamist)? // How important is networking (meeting new people) in the pre-incubation
process?

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

5

Väga oluline // Very important

16. Kuidas vastas Teie ootustele STARTER programmi networking (uute kontaktide * ja
tutvuste saamist)? // How would you rate the networking (meeting new people) in the
programme?

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

17. Kas infrastruktuuri (kontoriruumide) olemasolu STARTER programmis oleks teie tiimitööd hõlbustanud? // Would having the infrastructure (office space) in the STARTER programme have benefitted your teamwork? *

Jah // Yes Ei // No

18. Palun selgitage oma eelmist vastust // Please explain the previous answer *

19. Kas STARTER programmis osalemine tekitas sinus soovi karjäärina ettevõtlusega tegeleda? // Did participating in the STARTER programme make you want to pursue entrepreneurship as a career? *

Jah // Yes Ei // No

20. Palun selgitage oma eelmist vastust. // Please explain your previous answer *

21. Kas Te soovitaksite STARTER programmi teistele õpilastele, kes on huvitatud ettevõtlusest? // Would you recommend the STARTER programme to other students interested in entrepreneurship? *

Jah // Yes Ei // No

22. Palun selgitage oma eelmist vastust. // Please explain your previous answer *

III osa: STARTER programmi protsesside tagasiside // III part: Feedback to STARTER programme processes

Küsimused on esitatud skaalal 1-5. // The questions are presented on a scale from 1 to

5.

Vastuste skaalad:

(1 - ei vastanud ootustele, 2 - pigem ei vastanud ootustele, 3 - enam-vähem vastas ootustele, 4 - pigem vastas ootustele, 5 - vastas ootustele täielikult)

(1 - ei ole üldse oluline, 2 - pigem ei ole oluline, 3 - nii ja naa, 4 - pigem on oluline, 5 - väga oluline)

//

Question scales:

(1 - did not meet expectations, 2 - rather did not meet expectations, 3 - more or less met expectations, 4 - rather met expectations, 5 - fully met expectations)

(1 - not important at all, 2 - rather not important, 3 - so and so, 4 - rather important, 5 - very important)

23. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis ideede genereerimist? // How *
important is idea generation in the pre-incubation process?

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

5

Väga oluline // Very important

24. Kuidas hindate STARTER programmi ideede genereerimise (Ideede Häkatoni) *
osa? // How would you rate the idea generation (Idea Hackathon) in STARTER programme?

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

25. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis ärimudeli loomist? // How *
important is creating a business model in the pre-incubation process?

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

5

Väga oluline // Very important

26. Kuidas hindate STARTER programmi ärimudelite loomise osa? // How would *
rate the business model creation?

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

27. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis avaliku esinemise õpetamist? *
- // How important is teaching public speaking in the pre-incubation process?

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

5

Väga oluline // Very important

28. Kuidas hindate STARTER programmi avaliku esinemise õpetamist? // How *
- would you rate the public speaking workshops in the STARTER programme?

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

29. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis mentorkontaktide leidmist? // *
How important is making mentor contacts in the pre-incubation process?

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

5

Väga oluline // Very important

30. Kuidas hindate STARTER programmis mentorkontaktide leidmist? // How *
would you rate making mentor contacts in the STARTER programme?

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

31. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis tootedisaini õpetamist? // How *
important is teaching about product design in the pre-incubation process?

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

5

Väga oluline // Very important

32. Kuidas hindate STARTER programmi tootedisaini õpetamist? // How would you *
rate the teaching of product design in the STARTER programme?

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

33. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis turunduse õpetamist? // How important is teaching marketing in the pre-incubation process? *

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

5

Väga oluline // Very important

34. Kuidas hindate STARTER programmi turunduse õpetamist? // How would you rate the teaching of marketing in the STARTER programme? *

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

35. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis finantsõpetust? // How important is teaching finance in the pre-incubation process? *

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

5

Väga oluline // Very important

36. Kuidas hindate STARTER programmi finantsõpetust (tulumudelid)? // How would you rate the finance teachings in the STARTER programme (revenue models)? *

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

37. Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis võistluseid? // How important are competition in the pre-incubation process? *

Ei ole üldse oluline // Not important at all

1

2

3

4

Väga oluline // Very important

38. Kuidas hindate STARTER programmi võistluseid (Kaleidoskoop)? // How would *
you rate the competitions of the STARTER programme (Kaleidoskoop)?

Ei vastanud ootustele // Did not meet expectations

1

2

3

4

5

Vastas ootusele täielikult // Fully met expectations

39. Kas STARTER programmis oli mõni aspekt, mis oli Teie arvates eriti keeruline ja *
mida tuleks muuta? // Were there any aspects of the STARTER programme that you found
particularly challenging and should be changed?

Jah // Yes Ei // No

40. Kui vastasite "Jah", siis palun selgitage oma vastust // If you answered "Yes" then
please explain your answer

41. Milliseid ettepanekuid teeksite programmi täiustamiseks tulevaste osalejate
jaoks? (näiteks lisada töötubasid) // What suggestions would you make to improve the
programme for future participants? (for example adding workshops)*

Suured tänud küsitlusele vastamise eest! // Thank you for answering to the survey!

Google pole seda sisu loonud ega heaks kiitnud.

Lisa 2. Mentorite intervjuukava

Skaala: (1 - ei ole üldse oluline, 2 - pigem ei ole oluline, 3 - nii ja naa, 4 - pigem on oluline, 5 - väga oluline)

Osa I: üldised küsimused eelinkubatsiooni protsessi kohta

Kuidas üldiselt hindate Starter programmi?

Kui oluliseks peate eelinkubatsiooni protsessis mentorlust ja juhendamist?

Kui oluliseks peate eelinkubatsiooniprotsessis networkingut (uute kontaktide ja tutvuste saamist)?

Kui oluliseks peate infrastruktuuri (kontoriruumide) olemasolu eelinkubatsiooni protsessis?

Osa II: küsimused STARTER programmi tegevuste kohta

Kui oluliseks peate STARTERi eelinkubaatoris ideede genereerimist?

Kui oluliseks peate STARTERi eelinkubaatoris ärimudeli loomist?

Kui oluliseks peate STARTERi eelinkubaatoris avaliku esinemise õpetamist?

Kui oluliseks peate STARTERi eelinkubaatoris mentorkontaktide leidmist?

Kui oluliseks peate STARTERi eelinkubaatoris tootedisaini õpetamist?

Kui oluliseks peate STARTERi eelinkubaatoris turunduse õpetamist?

Kui oluliseks peate STARTERi eelinkubaatoris finantsõpetust?

Kui oluliseks peate STARTERi eelinkubaatoris võistluseid?

Osa III: ettepanekud tulevikuks

Kas STARTER programmis oli mõni aspekt, mis oli Teie arvates eriti keeruline ja mida tuleks muuta?

Milliseid ettepanekuid teeksite programmi täiustamiseks? (näiteks lisada töötubasid)

Kas STARTER programmi muudaks efektiivsemaks sisenemisbarjäärid?

Lisa 3. Äriinkubaatorite tüübid

Inkubaatori tüüp	Tegevuse ajendus	Peamine eesmärk	Teisene eesmärk	Kaasatud sektorid
Seguinkubaator	majanduslõhe	iduettevõtete loomine	töökohtade loomine	kõik sektorid
Majandusliku arengu inkubaator	regionaalne lõhe	regionaalarendus	ettevõtete loomine	kõik sektorid
Tehnoloogia inkubaator	ettevõtetuslik lõhe	ettevõtjate loomine	innovatsiooni stimuleerimine	keskendutakse tehnoloogiale
Sotsiaal-inkubaator	sotsiaalne lõhe	sotsiaalsete ettevõtete ühendamise	töökohtade loomine	mittetulundussektor
Alusuuringute inkubaator	uurimislõhe	alusuuringud	<i>spin-off</i> ettevõtete loomine	kõrgtehnoloogia

Märkus: Autori koostatud

Allikas: (Aernoudt, 2004)

Lisa 4. Inkubatsiooniprotsessi faasid

	Eel- inkubatsioon	Inkubatsioon	Inkubatsiooni järgne etapp	Kiirendi
Programmi siseneja	tavaline inimene	ettevõtja (varajases staadiumis)	ettevõtja	ettevõtja
Sisenemise piirid	algeline innovatiivne äriidee	innovatiivne toode	eelnevalt läbinud inkubaatori	innovatiivne toode
Ajaperiood	kuni 6 kuud	12-36 kuud	kuni 12 kuud	3-6 kuud
Infrastruktuur	mitte alati	juurdepääs infra- struktuurile	juurdepääs infra- struktuurile	juurdepääs infra- struktuurile
Tüüpilised teenused	turuanalüüs, äriplaan, äritegevuse alustamine, mentorlus ja <i>networking</i>	finant- seerimine, konsul- teerimine, müük, turundus jpm	<i>networking</i> ja konsul- tatsioonid	isikupärastatud konsultatsioonid , teadus- ja arendustegevus, <i>networking</i> ning mentorlus
Programmile juurdepääs	tasuta	eelistatakse kõrgema potentsiaaliga tiime	eelistatakse tiime või programmi eest maksmine	osaluse eest ettevõttes

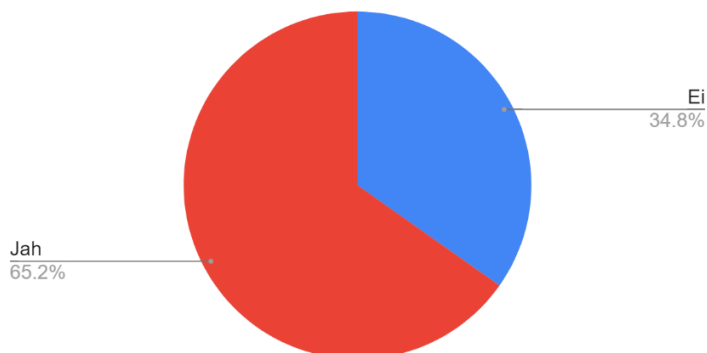
Rahastus- võimalused	lähedased inimesed, ingel- investorid jpm	riskikapital, pangad jpm	erakapital, riskikapital, pank jpm	riskikapital
-------------------------	---	-----------------------------	--	--------------

Märkus: Autori koostatud

Allikas: (Rudawska, 2020)

Lisa 5. Vastused küsimusele “Kas infrastruktuuri (kontoriruumide olemasolu STARTER programmis oleks teie tiimitööd hõlbustanud?”

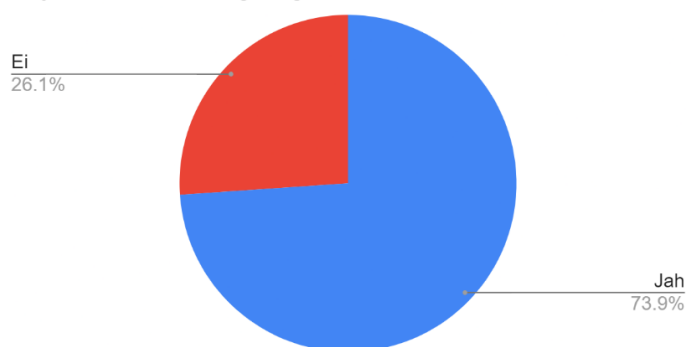
Kas infrastruktuuri (kontoriruumide) olemasolu STARTER programmis oleks teie tiimitööd hõlbustanud?

Allikas: Autori koostatud

Lisa 6. Vastused küsimusele: „Kas Starter programmis osalemine tekitab sinus soovi karjäärina ettevõtlusega tegeleda?“

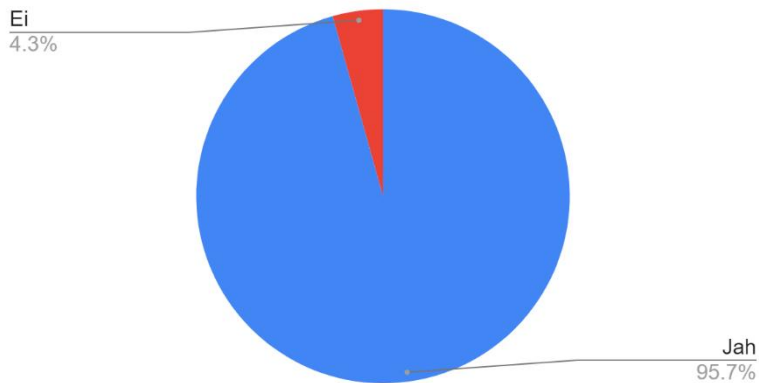
Kas STARTER programmis osalemine tekitab sinus soovi karjäärina ettevõtlusega tegeleda?

Allikas: Autori koostatud

Lisa 7. Vastused küsimusele: „Kas Te soovitatakse Starter programmi teistele õpilastele, kes on huvitatud ettevõtlusest?“

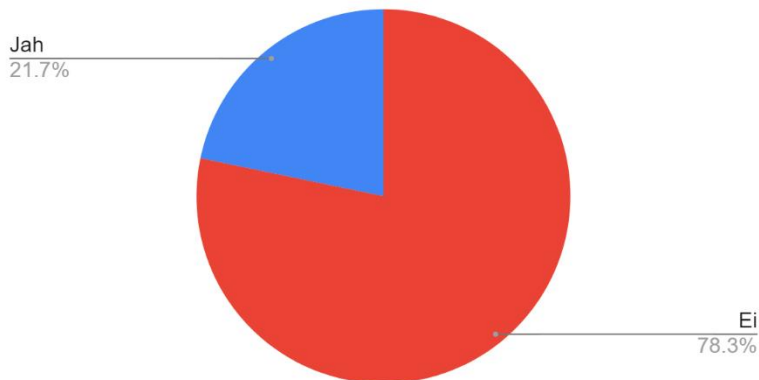
Kas Te soovitaksite STARTER programmi teistele õpilastele, kes on huvitatud ettevõtlusest?

Allikas: Autori koostatud

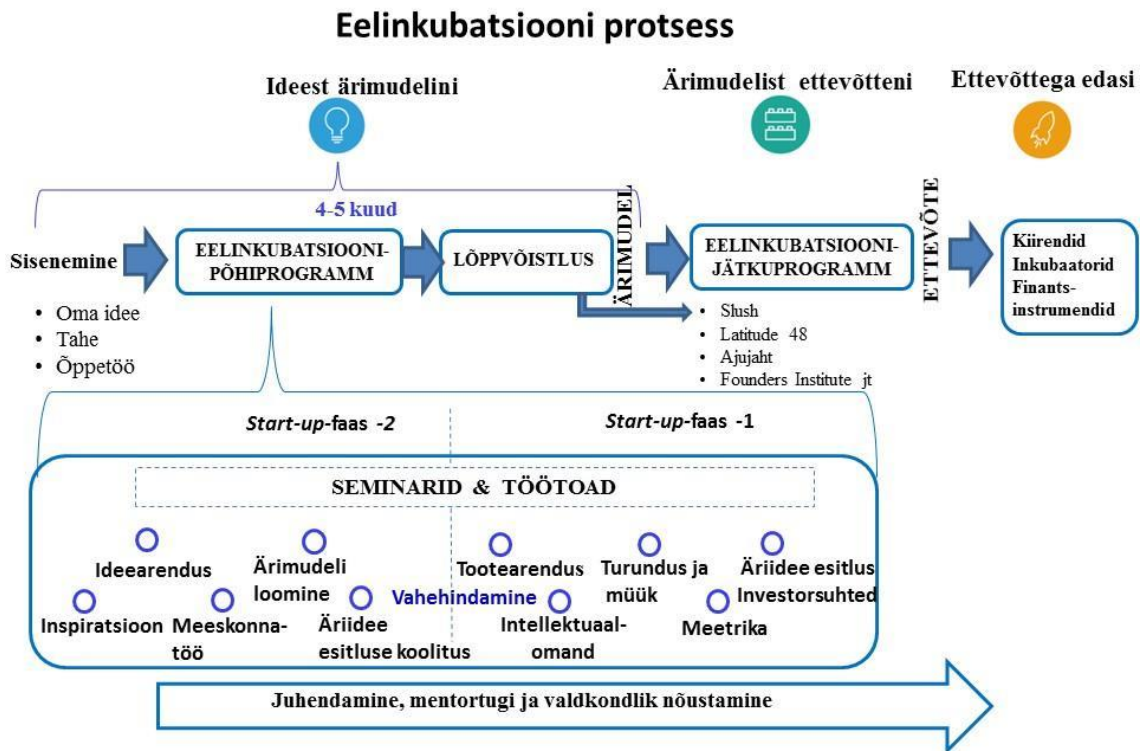
Lisa 8. Vastused küsimusele: „Kas Starter programmis oli mõni aspekt, mis oli Teie arvates eriti keeruline ja mida tuleks muuta?“

Kas STARTER programmis oli mõni aspekt, mis oli Teie arvates eriti keeruline ja mida tuleks muuta?

Allikas: Autori koostatud

Lisa 9. Starter programmi eelinkubatsiooni protsess

Allikas: (Äriideede arendamise programm STARTER – Ettevõtlus- ja karjääriõppe programm Edu ja Tegu, s.a.

Summary

ASSESSMENT OF PRE-INCUBATION ACTIVITIES WITH EXAMPLE OF UT STARTER PROGRAMME

Kristian Kutsar

The first part of the bachelor thesis explains the concept of pre-incubation and its role at a university. In explaining the concept of pre-incubation, the focus is on defining the concept and describing its characteristics, explaining its role in the entrepreneurship system, and describing its goals.

The larger goal of business incubation is to increase the entrepreneurial mindset in society. The creation of new companies, the creation of an entrepreneurial environment and contributing to the development of a local area can be considered secondary goals. These goals are achieved through incubators. Incubators provide support to companies in various phases to help them overcome the difficulties associated with entrepreneurship, significantly increasing their chances of success. Historically, incubators have provided office space for start-ups, but recently the focus has shifted more towards business advice. The incubation process can be divided into three stages: pre-incubation, incubation, and subsequent stages. In pre-incubation, the focus is on forming the initial team and idea development, in incubation, a more detailed business plan is formed, and in the last stage, the product goes to the market or to an accelerator.

In this bachelor's thesis, the focus was on the research of the pre-incubation process using the example of the Starter program. Pre-incubation is the earliest phase of idea development, which is mainly meant for less experienced entrepreneurs who need the most guidance and support when starting their activities. Pre-incubators can be very different in their activities, but the main focus of most of them is still the creation of a business plan and validation of the idea. In addition to these parts, various pre-incubators focus on business model development, idea analysis, marketing, product development, public speaking, etc.

Previous studies have evaluated the activities of pre-incubators. This has generally been done in the form of a survey or interview directed at program participants. Program

participants evaluate different programme modules and conclusions are drawn based on the obtained scores. A similar research method has been used in this bachelor's thesis, including program mentors in the sample, who gave in-depth feedback on the importance of various activities.

The bachelor thesis focuses on researching the activities of the Tartu branch of the Starter program. To achieve the goal of the work, two samples were included: Starter program participants and mentors. Similar to previous research works, in this work the author asked the participants to evaluate the program's activities on a scale of 1-5 and to explain their choice for some questions. To achieve an even more comprehensive result, mentors were also interviewed, who evaluated the importance of various activities from their point of view and justified their choice.

The results of the first part of the questionnaire revealed that one of the most important parts of pre-incubation was considered by both samples to be mentoring and guidance. This was confirmed by theoretical sources, which also considered mentoring as one of the most important aspects of pre-incubation. As a small note, it was added by the participants and some mentors that mentoring and guidance could be included even more into the program. In addition, networking was assessed as having a high level of importance, which is also confirmed by three previous studies. However, some participants, despite the high evaluation of the activity in the Starter program, felt that it was necessary to bring more events to encourage networking. One big question in terms of theory was the necessity of infrastructure in the pre-incubation process. In the case of the present study, the significance of this aspect was not confirmed.

To evaluate feedback on specific activities, participants were asked to rate all activities on a scale of 1-5. As a result, it turned out that all the processes carried out in the Starter program are rated as important by the participants. This indicates that the Starter has been successfully assembled and that the participants greatly appreciated the modules that were covered during the program. The participants of the Starter program considered public speaking and finding mentor contacts to be the most important. The assessment of the conformity of the same activities to the expectations of the participants in the Starter program

had a much lower score for each process, but the assessment was never below four, which again shows the quality of the processes in the Starter program itself.

The mentors evaluated the activities more critically. Three activities received an importance rating of less than four, namely creating a business model, finding mentor contacts and teaching marketing. In contrast, mentors rated public speaking with the highest score, which was also highly rated by participants.

As a result of surveys and interviews, it became clear that the Starter program is very well organised. However, if you want to introduce changes or additions to the program, many recommendations came forward from this thesis. One of the clearest recommendations was the rethinking of the marketing process. Also, both the participants and the mentors considered it important to involve the mentor contacts for a longer period in the pre-incubation process. In addition, a rethinking of the team formation process was recommended, so that one team includes people with the appropriate skills. Plenty of recommendations were made to supplement the Starter program, only the most important ones were highlighted here.

To further develop the topic, the long-term impact of the Starter program on Tartu's business sector could be studied. Since this research focuses only on the evaluation of the activities of the program, the conclusions made in the work are limited, and a more detailed impact analysis will give a better idea of the success of the Starter program.

In general, the Starter program fulfils its purpose very well, providing novice entrepreneurs with in-depth business knowledge for idea development and preparing the participants to proceed to the subsequent incubation stages. The program plays an important part in the incubation system, and its disappearance would be felt in the Estonian business system at a longer stage.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristian Kutsar,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “HINNANG EELINKUBATSIOONI TEGEVUSTELE TÛ STARTER PROGRAMMI NÄITEL”, mille juhendaja on Kaire Vahejõe, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristian Kutsar

11.05.2023